

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PŘEDSTAVY PEDAGOGŮ KONKRÉTNÍ ŠKOLY O NÁPLNI PŘEDMĚTU
NÁBOŽENSTVÍ

Jméno a příjmení autora: Ivana Šebellová

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Cyril Havel Dr. theol.

Studijní program: Pedagogika volného času (KS)

2023

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

31.března 2023

.....

Ivana Šebellová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomáši Cyrilu Havlovi Dr. theol. za cenné rady, náměty a inspiraci. Dále děkuji za pomoc a podporu Mgr. Lence Hanžlové a Mgr. Karlu Duškovi. Samozřejmě také své mamince Mgr. Daniele Šebellové za korekturu práce.

OBSAH

Úvod.....	6
I. Teoretická část	7
1 Výuka předmětu Náboženství	7
1.1 Rozdíl mezi katechezí a výukou náboženství	7
1.2 Česká legislativa a náboženská tematika ve školství.....	8
1.3 Výuka předmětu Náboženství jako povinného a volitelného předmětu.....	10
1.4 Vymezení základních kurikulárních dokumentů	11
2 Vztah církve a školy	13
2.1 Církev	13
2.2 Pedagogika.....	14
2.3 Církevní škola.....	14
2.4 Učitel.....	15
2.5 Křesťanský učitel	15
3 Podoba hodin Náboženství.....	17
3.1 Metody práce v hodinách.....	17
3.2 Stereotypy a předsudky.....	18
3.3 Inovace a moderní technologie	20
3.4 Cíle hodin Náboženství.....	21
3.5 Hodnocení výuky	22
4 Náplň hodiny Náboženství	24
4.1 Bible.....	25
4.2 Víra	25
4.3 Modlitba.....	27
4.4 Kříž	28
4.5 Liturgické události během roku	28
4.6 Světová náboženství	29
4.6.1 Buddhismus	30
4.6.2 Hinduismus	30
4.6.3 Islám.....	30
4.6.4 Judaismus.....	31

4.6.5	Křesťanství	31
4.7	Etika	32
II.	Praktická část	34
5	Metodika výzkumu	34
5.1	Charakteristika církevní školy s nepovinným předmětem Náboženství	35
5.2	ŠVP vybrané školy	35
5.3	Charakteristika státní školy s nepovinným předmětem náboženství	36
5.4	ŠVP vybrané školy	36
5.5	Dotazník pro státní a církevní školu.....	38
5.6	Rozhovor s ředitelkou státní školy	52
5.7	Rozhovor s vyučujícím předmětu Náboženství na státní škole.....	52
5.8	Rozhovor s ředitelem na církevní škole	55
5.9	Rozhovor s vyučujícím předmětu Náboženství na církevní škole	56
6	Vyhodnocení.....	58
	Závěr	60
	Seznam použitých zdrojů.....	61
	Seznam zkratk.....	67
	Seznam příloh	68
	Přílohy.....	69
	Rozhovor s paní ředitelkou na státní škole	75
	Rozhovor s vyučujícím náboženství na státní škole	76
	Rozhovor s ředitelem církevní školy	81
	Rozhovor s vyučujícím náboženství na církevní škole.....	82
	Abstrakt.....	88
	Abstract.....	89

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma reflektující představy pedagogů o náplni předmětu Náboženství.

Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že já jakožto člověk pocházející z věřící rodiny vnímám, že jsou náboženství a jeho tematika poněkud zasunuty ve vzdělávání do pozadí. Já sama jsem nikdy hodiny Náboženství nenavštěvovala a neměla jsem představu o tom, jak takové hodiny probíhají. Pouze od známých jsem slýchávala, že jezdí za výukou náboženství mimo město. Zajímalo mne tedy, jak hodiny probíhají, ale dozvěděla jsem se jen to, že se tam čte z Bible. To mi přišlo velmi nezáživné, a tak jsem nikdy na faru nepřišla. Na mé škole v nabídce předmětů hodiny Náboženství nebyly nikdy. Až nyní jsem měla, díky své bakalářské práci, možnost zjistit, jaký je průběh hodiny Náboženství a co je její náplní. Mrzí mě, že v dnešní době ubývá věřících lidí a zájem o náboženskou výuku klesá.¹ V průběhu práce jsem se tedy pokusila najít odpověď, z jakého důvodu tomu tak je. Je výuka náboženství tak nezáživná, stereotypní, přísně hodnocená? Je možné dnes mladé lidi nábožensky vzdělávat pouze čtením biblických textů, nebo mladí touží po větší atraktivitě výuky? Na tyto otázky se snaží odpovědět má bakalářská práce.

V teoretické části je provedena rešerše odborné literatury, která je podkladem pro část praktickou. Dále pak představuji některé pojmy, které se k tématu vztahují.

V praktické části bakalářské práce jsem oslovila dvě školy, na kterých probíhá výuka náboženství. Jedna škola je církevní, druhá je státní a obě vyučují Náboženství jako nepovinný předmět. V těchto školách jsem provedla dotazníkové šetření, hloubkové rozhovory s pedagogy vyučujícími předmět Náboženství a řediteli těchto škol. Následně je provedena komparace a vyhodnocení zjištěných skutečností. Cílem této práce je zjistit, jaké povědomí a představy mají učitelé dvou vybraných základních škol o vyučovaném předmětu Náboženství.

¹ Srov. *Zájem o náboženství klesá, nabídka je velká – Slovácký deník*. Slovácký deník – informace, které jsou vám nejbliž [online], [cit. 29.10.2022], dostupné na: https://slovacky.denik.cz/zpravy_region/zajem-o-nabozenstvi-klesa-nabidka-je-velka20091222.html

I. Teoretická část

V teoretické části je vymezen pojem výuka náboženství, jsou představeny základní pojmy, které s náplní hodiny Náboženství souvisejí a jsou důležité pro porozumění tématu práce, a přiblíženy stereotypy a inovace v hodinách Náboženství.

1 Výuka předmětu Náboženství

V první kapitole se práce bude zabývat výukou náboženství na českých základních školách, rozliší pojmy katecheze a výuka náboženství, které jsou si velmi blízké, vzájemně se ovlivňují, doplňují, ale je mezi nimi rozdíl. Také představí základní legislativu a kurikulární dokumenty, pod které výuka náboženství spadá.

1.1 Rozdíl mezi katechezí a výukou náboženství

V přeneseném významu katecheze znamená vyučovat mluveným slovem neboli ústně vyučovat. [...] Je takovým nástrojem k pomoci člověku, aby ten byl schopen odpovědi víry Bohu a aby jeho odpověď byla stále lepší a lepší. Církev chce prostřednictvím katecheze pomáhat člověku na cestě víry až ke zralosti.²

Samotná výchova víry začíná už na začátku, kdy se pokřtěné dítě ocitá v rodině. Tam jsou prvními katechety jeho rodiče. Katecheze, která slouží pro růst role církve v každé životní etapě člověka, se ale nemůže uplatňovat pouze soukromě.³

Systematická katecheze dětí je vhodná především pro děti z křesťanských rodin, které se scházejí ve farnosti. Podle jejich předchozí výchovy a věku bude mít katecheze spíše iniciační charakter. Účelem a obsahem katecheze je výchova k životu z víry a zahrnuje liturgickou, mravní a biblickou výchovu, výchovu k diakonii a k životu ve společenství církve a účasti na jejím misijním poslání.⁴ Církev definuje rozdíl mezi

² Srov. DŘÍMAL, L. *Katecheze jako výchova víry*, s. 5-6

³ Srov. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*, s. 22

⁴ Tamtéž, s. 35-36

již zmiňovanou katechezí, která se zabývá osobním předáváním víry a jejím sdělováním, a mezi výukou náboženství, která se zabývá naukou víry a morálkou – tedy obsahem.⁵

Podle Horáka je rozdíl v tom, že školní výuka náboženství je otevřena všem zájemcům, a náboženská příprava uvnitř církví je určena věřícím. Mohou se sice překrývat, ale metodologicky mají přístup odlišný.⁶ Také uvádí, že ve školách se žáci dozvědí informace o obsahu Bible, církevních dějinách, tradicích a základech světových náboženství. Naproti tomu je příprava na biřmování, svátosti křtu nebo přijetí Eucharistie. [...] To vše se odehrává mimo školský systém.⁷ V dnešní době jsou nejpočetnější skupinou děti, zejména mladšího školního věku, které se účastní buď katecheze ve farnosti, nebo právě výuky náboženství ve školách. Ve škole je při výuce náboženství nutné dodržovat výchovný a vzdělávací plán školy a zároveň realizovat první hlásání evangelia. Nemusí se však uskutečňovat současně.⁸

Jednou z hlavních součástí poslání církve v Česku je působení církve ve všech typech škol. Ve veřejných školách je za nabídku výuky náboženství odpovědný duchovní správce farnosti, tedy farář, kde tato výuka má z pohledu římskokatolické církve konfesní ráz.⁹

1.2 Česká legislativa a náboženská tematika ve školství

Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod vyhlášena 1991 a ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. uvozená má pro výuku náboženství velký význam. Tato listina výslovně odkazuje na výuku náboženství ve veřejných školách. [...] Výše uvedená nařízení dnes platí

⁵ Srov. Povinná výuka náboženství. *VIRA.CZ - víra, Bůh, křesťanství* [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/povinna-vyuka-nabozenstvi>

⁶ Srov. HORÁK, Z. *Církev a české školství: právní zajištění působení církve a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, s. 11

⁷ Tamtéž s. 179

⁸ Srov. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*, s. 36

⁹ Tamtéž s. 27

pro školy zřizované státem, kraji, obcemi nebo svazky obcí. Ve školách ostatních zřizovatelů toto ustanovení neplatí, ale zavedení výuky náboženství nic nebrání.¹⁰

Zákon o církvích a náboženských společnostech

Zákon vychází z č.3/2002 Sb., týká se církví, náboženských společností a změn některých zákonů, dotýká se i platných právních předpisů pro výuku náboženství na veřejných školách. Podle tohoto zákona mohou na veřejných školách vyučovat pouze některé náboženské společnosti a církve, a to ty, které mají oprávnění k výkonu zvláštního práva, vyučovat ve státních školách náboženství.¹¹

*"Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo, sám nebo společně s jinými, svobodně projevovat své náboženství nebo víru, soukromou nebo veřejnou bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo obřady. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru nebo nebýt spojen s žádným náboženským vyznáním."*¹²

Školský zákon

Současná legislativní úprava výuky náboženství je stanovena v zákoně č. 561/2004 Sb., který se týká předškolního, základního, středního, vyššího odborného a dalšího vzdělávání a je upraven pozdějšími předpisy. Podle §2 je možné vyučovat náboženství ve školách v souladu s cíli a principy vzdělávání. §15 stanovuje, že ve státem, krajem, obcemi nebo svazkem obcí zřízených školách se může konat nepovinný předmět náboženství, pokud se k němu v daném školním roce přihlásí minimálně 7 studentů školy, kteří se chtějí učit náboženství podle dané náboženské společnosti nebo církve. K vyučování náboženství mohou být spojeni studenti z několika ročníků více škol nebo jedné školy, avšak maximální počet studentů ve třídě by neměl přesáhnout 30. Spojení

¹⁰ Srov. HORÁK, Z., *Církve a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, s. 168

¹¹ Tamtéž s. 172

¹² Evangnet. *Evangnet* [online], [cit. 07.03.2023], dostupné na: <https://www.evangelnet.cz>

studentů z více škol k vyučování náboženství lze uskutečnit na základě smlouvy mezi určitými školami, které se dohodnou na financování spojeném s tímto vyučováním.¹³

Zákon o pedagogických pracovnících

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, uvádí, že pedagogický pracovník může být ten, kdo splňuje kritéria §14, a to, že musí získat odbornou kvalifikaci na vysoké škole studiem v akreditovaném studijním magisterském programu v jedné z oblastí: teologické vědy, pedagogické vědy se zaměřením na přípravu učitelů náboženství, další možností jsou vědy pedagogické nebo společenské a vysokoškolské vzdělání získané studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů náboženství nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů náboženství. Dalšími kritérii jsou plná způsobilost k právním úkonům, zdravotní způsobilost, bezúhonnost, znalost českého jazyka atd.¹⁴

1.3 Výuka předmětu Náboženství jako povinného a volitelného předmětu

Náboženská výuka v církevních školách může být povinná nebo volitelná, přičemž v případě volitelnosti se může nahrazovat religionistikou nebo etikou. Soukromé školy mají svobodu rozhodnout, zda budou výuku náboženství zařazovat a jakou formou ji budou prezentovat – zda jako volitelnou, povinně volitelnou či povinnou.¹⁵

Existují různé způsoby, jak se v naší zemi vyučuje náboženství. Jedním z nich je povinná výuka pro členy církví a náboženských společností, avšak děti bez vyznání nebo s náboženstvím, které není uznáno státem, nejsou do této výuky zařazeny. Rodiče mohou své děti z této výuky osvobodit. Tento model se v současnosti používá například

¹³ Srov. *Školský zákon 561/2004 Sb.* [online], [cit.11.2.2023], dostupné na <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

¹⁴ Srov. HORÁK, Z., *Církev a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, s. 175

¹⁵ Tamtéž, s. 176

v Německu nebo Rakousku. Druhým modelem je výuka náboženství jako předmětu pro přihlášené žáky, což je způsob, jakým se vyučuje náboženství u nás. Třetí možností je alternativní výuka náboženské a etické výchovy jako povinně volitelných předmětů, což je způsob, jakým se vyučuje například na Slovensku.¹⁶

1.4 Vymezení základních kurikulárních dokumentů

Rámcový vzdělávací program a Školní vzdělávací program jsou základními dokumenty, které ovlivňují formu vzdělávání. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je garantovaný MŠMT ČR a obsahuje výchovně – vzdělávací cíle, tj. očekávané a plánované výstupy vzdělávání a výstupy výchovného působení. Vzdělávací rámce se neustále revidují a mění. V současném RVP jsou výchovně – vzdělávací cíle rozděleny do těchto čtyř úrovní: obecně vzdělávací cíle, vzdělávací cíle jednotlivých, tzv. vzdělávacích, oblastí, vzdělávací cíle jednotlivých, tzv. vzdělávacích, oborů, očekávané výstupy jednotlivých okruhů. Školní vzdělávací program musí tyto obecné cíle konkretizovat. Úkolem učitele je pak těchto cílů ve výuce dosáhnout. Učitel proto musí umět sestavit tematické celky výuky a rozdělit je do jednotlivých hodin tak, aby odpovídaly konkrétní úrovni konkrétních žáků. [...] Pro křesťanského pedagoga je tedy naplněním jeho poslání předávat žákům křesťanské učení tak, aby je lidsky proměnilo a zároveň podporovalo sekulární principy demokratičnosti a vědeckosti.¹⁷

„V původním návrhu RVP vůbec nehrál žádnou roli obor náboženská výchova, ani pojem „duchovní rozměr osobnosti“ se v něm téměř nenalézal, a to ani v souvislosti s rozvojem tzv. personálních kompetencí žáka.“¹⁸ Později byl předmět Náboženská výchova, na podnět Muchové, doporučen školám do RVP zařadit v rámci hodin, které mají k dispozici.

Nyní RVP zmiňuje fenomén, který je pro nás velmi důležitý, tedy dnešní kulturní a společenský život, a tím je náboženství. Je to uvedeno v Rámcovém vzdělávacím programu, zejména v kapitole „Člověk a společnost“. Je na školách a učitelích, aby jej

¹⁶ Tamtéž, s. 182

¹⁷ Srov. PODZIMEK, M., *Bůh ve škole: od uzavřeného dogmatu k dospělé křesťanské spiritualitě...*, s. 268-272

¹⁸ MUCHOVÁ, L., *Rámcové vzdělávací programy: šance nebo úskalí pro výuku náboženství na státních školách.*, s. 3

rozvinuli. Oddíly zabývající se cíli poskytují skvělou příležitost začlenit náboženství do výuky. Má vést k rozvoji respektu k sociálním či jiným odlišnostem a rozvíjet orientaci na sociokulturní jevy. Zahrnuje dva okruhy výchovy, občanskou výchovu a dějepis.¹⁹

Rámcový vzdělávací program také obsahuje průřezová témata, která se týkají náboženství. Průřezová témata jsou povinnou projekcí aktuálního dění a společenských souborů jevů pro praktické vyučování na základní škole. Jsou velmi důležitá v rozvoj osobnosti žáka, zejména v oblasti hodnot a postojů. Průřezovými tématy jsou konkrétně: demokratická občanská výchova, osobnostní a sociální výchova, výchova myšlení v evropském a globálním kontextu, mediální výchova, multikulturní výchova a environmentální výchova.²⁰

¹⁹ Srov. *Odborný článek: Náboženství ve školách v souladu s rámcovými vzdělávacími programy*. Metodický portál / Odborné články, [online], dostupné na: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/1746/NABOZENSTVI-VE-SKOLACH-V-SOULADU-S-RAMCOVYMI-VZDELAVACIMI-PROGRAMY.html>

²⁰ Srov. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, pozn. 36, s. 125

2 Vztah církve a školy

V této kapitole se práce pokusí popsat, co nebo kdo je to církev, co je pedagogika a jak tyto dva pojmy spolu souvisejí ve školství. Popíše profesi učitele a představí osobnost křesťanského učitele.

2.1 Církev

Většina lidí si pod pojmem církev představí nějakou budovu, místo nebo instituci, ve které se scházejí lidé na bohoslužbu či kázání. Je to místo pro skupinu lidí, která věří v Boha. Pojem církev je však zakořeněn i v historickém povědomí lidí, mnozí lidé si vybaví kupování odpustků, organizování křížových výprav, hromadění majetku a možná pojmy jako Vatikán a papež. Zkrátka, někteří na církev pohlížejí spíše negativně, a někteří spíše pozitivně.²¹

Církev může být také označena jako Boží komunita, která je vyvolená, posvěcená a má živého Boha v centru. [...] Křesťané jsou jako živé kameny, které budují duchovní dům, a každý, kdo církvi otevře své srdce, se stává Božím chrámem. Církev je živý organismus, složený z každého jednotlivce, který se k ní připojí. Je semínkem, které roste v Božím království, a tak by každý, kdo se stane její součástí, měl šířit lásku mezi ostatními a být si vědom svého účelu, poslání a jedinečnosti. Tímto způsobem se církev stává silnějším stromem, který vyrostl z malého semínka. Základní myšlenkou je, že my jsme církev, a pokud tuto myšlenku přijmeme, stává se církev společenstvím, které se nás přímo dotýká.²²

„Církev představuje společenství znovuzrozených křesťanů, kteří sdílejí stejnou víru v živého Boha. Společně oslavují Boha, doplňují se navzájem, pomáhají si, povzbuzují se, napomínají se a slouží společnému božímu dílu. Individuální věřící se sdružují do místních církví, které jsou součástí jediné univerzální církve.“²³

Církev je také znamení nebo svátost vnitřního spojení s Bohem a celým lidstvem [...]. Vztahy mezi jejími členy se propojují napříč generacemi a sociálními skupinami.

²¹ Srov. FIEDOR, P., *Bůh: svržení předsudků a mýtů*, s. 107

²² Srov. HERCIKOVÁ, P.E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 154-156

²³ FIEDOR, P., *Bůh: svržení předsudků a mýtů*, s. 108

Církev se projevuje „jako lid sjednocený působením jednoty Otce i Syna i Ducha svatého“, jehož průvodcem a posvětitel je Duch Svatý a hlavou Kristus.²⁴

2.2 Pedagogika

Termínem paidagógos se označoval otrok syna svého pána. Otrok doprovázel syna na cvičení a do školy.²⁵ Zpočátku byla výchovná výuka založena především na zkušenostech osvětlených náboženskými znalostmi. Průběžně se tyto poznatky zkušenostmi doplňovaly a měnily. Na tomto základě byla vybudována systematická věda o výchově, pedagogika (z řeckého slova paidagogos tedy vychovatel). Pedagogika je sama o sobě poměrně mladou disciplínou. Jejím zakladatelem byl filozof Jan Bedřich Herbart.²⁶

Cílem a zaměřením výchovy je, že pokud toužíme po úspěšné výchově, musíme mít na mysli, koho vychováváme a s jakým cílem.²⁷

Pedagogika se zaměřuje na edukační realitu, její konstrukty a procesy. Zkrátka, pedagogika se věnuje všemu, co určuje a tvoří určité vzdělávací prostředí, procesy, které jsou v těchto prostředích realizovány, a následné výsledky těchto procesů. Jedná se o velmi obšírný a různorodý obor.²⁸

2.3 Církevní škola

Školy s církevním zaměřením se od běžných škol liší tím, že umožňují žákům prohloubit jejich duchovní rozměr studia a života. Mají vlastní kněze, kteří se starají o duchovní potřeby studentů a nabízejí různá modlitební setkání a školní mše. Tyto školy také mohou organizovat různé duchovní obnovy pro žáky i pedagogy. Církevní školy kladou velký důraz na mezilidské vztahy a hodnotu každého jednotlivce. Zaměstnanci i žáci tedy pocítují důvěryhodnější a přátelštější prostředí, které vychází ze společných pozitivních hodnot odvozených z křesťanských tradic. Samozřejmě se v církevních školách klade

²⁴ Srov. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*, s. 8

²⁵ Srov. PRŮCHA, J., *Moderní pedagogika*, s. 20

²⁶ Srov. TOMÁŠEK, F., *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*, s. 18

²⁷ Tamtéž, s. 20

²⁸ Srov. PRŮCHA, J., *Moderní pedagogika*, s. 33

důraz na studium, ale také na osobní formaci. Ačkoli jsou tyto školy církevního zaměření, mohou je navštěvovat i děti bez vyznání.²⁹

2.4 Učitel

Hlavní profesní výzvou pro učitele je možnost ovlivňovat žáky na základě vlastních zkušeností, znalostí a schopností didaktické analýzy, tak i osobních rysů. Jen tak lze organizovat činnost žáků tak, aby se v nich probudil proces učení. Tento proces učení pak musí umět učitel řídit, reflektovat a hodnotit. Musí být tedy kvalifikovanou osobností, která je morálně vyspělou a vyzrálou a musí mít samozřejmě formálně předepsané pedagogické vzdělání a z něj vyplývající dovednosti a znalosti.³⁰

Učitel organizuje a plánuje výchovně vzdělávací proces, předává žákům dovednosti a znalosti, rozvíjí jejich kompetence a vede je k získávání vědomostí.³¹

2.5 Křesťanský učitel

Pod označení křesťanský učitel zahrnujeme všechny vyučující, kteří vyznávají základní principy křesťanské víry, které církve sdílejí společně. Zde jsou zahrnuti katoličtí křesťané, kteří následují učení magisteria, a také členové sdružených církví v Ekumenické radě církví.³²

Pro efektivní a bezchybné vzdělávání dětí je nezbytné, aby křesťanský učitel soustředil svou pozornost na tři základní oblasti: svou odbornou přípravu v oblasti pedagogiky, psychologie a náboženství. Je rovněž důležité, aby si uvědomil význam

²⁹ *Specifika církevního školství. Je církevní škola vhodná pro nevěřící studenty? - Průvodce kariérou.* Domů – Průvodce kariérou [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://pruvodcekarierou.zkola.cz/specifika-cirkevniho-skolstvi-je-cirkevni-skola-vhodna-pro-neverici-studenty/>

³⁰ Srov. PODZIMEK, M., *Bůh ve škole: od uzavřeného dogmatu k dospělé křesťanské spiritualitě...*, s. 246

³¹ Srov. *Osobnost učitele a vychovatele – Pedagogika – Maturitní otázky.* Soukromé a státní vysoké školy – přijímací zkoušky, studium na VŠ a vzdělávání – Vysoké školy [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: <https://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/osobnost-ucitele-a-vychovatele>

³² Srov. PODZIMEK, M., *Bůh ve škole: od uzavřeného dogmatu k dospělé křesťanské spiritualitě...*, s. 113

mezilidských vztahů, svého osobního křesťanského života a vnějších podmínek v celkovém prostředí.³³

*"Křesťanský vychovatel by měl být zralou osobností, aby mohl být inspirativním a přesvědčivým vzorem, s nímž se žáci mohou ztotožňovat a jehož chování mohou napodobovat."*³⁴

Křesťanský pedagog má za úkol šířit radostnou biblickou zprávu svým životem a prací a vést mladé lidi ke Kristu, který je učitelem všech. Pedagogický optimismus, který je nezbytný, vyžaduje víru jako zdroj naděje. Tato víra poskytuje učitelům pevný základ a hodnotovou orientaci, stejně jako směr, jak podpořit pozitivní hodnotovou orientaci u žáků prostřednictvím vlastního příkladu. Toto umožňuje žákům rozlišovat mezi dobrem a zlem a najít hlubší smysl života. Takový je základ zvláštní, zodpovědné a náročné povinnosti křesťanského učitele.³⁵

³³ Srov. HERCIKOVÁ, P., E. *Křesťanská výchova dětí*, s. 164

³⁴ *Katolická základní škola v Uherském Brodě – Jirchářská 823, Uherský Brod* [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: <https://www.kzsub.cz/wp-content/uploads/2020/09/kodex-krestanskeho-ucitele.pdf>

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 4

3 Podoba hodin Náboženství

V této kapitole se práce orientuje na to, jak takové hodiny Náboženství vypadají, jakých metod je vhodné v hodinách užívat, zda se ve výuce objevují stereotypy a zda jsou hodiny Náboženství inovativní. Práce také představí vhodné moderní technologie, kterých se dá ve výuce využít, a v neposlední řadě zmíní obecné cíle hodin a jejich hodnocení.

3.1 Metody práce v hodinách

Výuková práce v hodinách může mít více interpretací, jednu z nich popsal Josef Maňák, který metodu nazývá jako „uspořádaný systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit směřujících k dosažení daných výchovně – vzdělávacích cílů.“³⁶ Naproti tomu Průcha říká, že je to „cesta, postup nebo způsob, který popisuje činnost učitele k dosažení vzdělávacích cílů.“³⁷

K naplnění cílů výuky náboženství je potřeba využívat různých metod a forem. Na začátku potřebuje učitel získat pozornost dětí, soustředit ji jedním směrem. Druhým důležitým úkolem je vytvořit příjemnou atmosféru, díky které se dítě cítí důležitě, ale je nutné mít také na mysli, že děti potřebují být s druhými, tím vzniká společenství a jednota. Děti bychom měli přivítat a ukázat jim, že se na ně těšíme. Napomoci sjednotit skupinu nám pak může více možností. Jednou z nich je společná písnička, dalšími třeba tanec, cvičení postřehu nebo dechová cvičení. Poté přichází učitel s předáváním příběhu dětem, u toho je významná narativní metoda, při které je důležité stanovit si hlavní myšlenku příběhu. Tuto myšlenku je poté nutné aplikovat konkrétně do života dětí. Můžeme si pomoci obrazem, prací s textem nebo audiovizuální technikou. Příběh je třeba prožít, a proto můžeme využít metody dramatické výchovy, kreativní a produkční metody, dobrá je i práce s hudbou. Dalšími vhodnými metodami je umění kladení otázek, které vedou děti k přemýšlení a udržují tak jejich pozornost. Také bychom neměli zapomenout na metodu pamětního učení, jež je dobrou výbavou pro další duchovní život.³⁸

³⁶ MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC, *Výukové metody*, s. 23

³⁷ Srov. PRŮCHA, J., *Moderní pedagogika*, s. 355

³⁸ Srov. HERCIKOVÁ, P., E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 107-124

Podle Věry Jiráskové by učitelé měli vytvořit takovou atmosféru ve třídě, ve které se budou žáci cítit bezpečně, měli by své žáky poslouchat a soustředit se na to, co se jich dotýká, citlivě korigovat špatné informace, dávat jim jistotu a uplatňovat konstruktivní způsoby řešení problémů.³⁹

V osnovách k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve 1.-9.třídy základní školy jsou doporučeny tyto metody:

Pro první stupeň

- metody etické výchovy rozvíjející sebereflexi, prosociální postoje a sebepoznání,
- metody dramatické výchovy a neverbální vyjadřování a tvořivé dramatiky rozvíjející kreativitu,
- jednodušší techniky výtvarné,
- práce se symboly s využíváním metod náboženské pedagogiky Franze Ketta,
- interpretace uměleckých děl a metody práce s výtvarným uměním,
- didaktické hry,

Pro stupeň druhý

- brainstorming,
- metody volného psaní a práce s textem,
- metody práce s biblickým textem,
- dialogické metody s prvky „filozofie s dětmi“,
- bibliodrama⁴⁰.

3.2 Stereotypy a předsudky

Předsudky a stereotypy na nás vždy působí jako něco negativního, záporného, co je třeba odstranit. [...] V politologii předsudky znamenají nějaký problém ve vztahu k minoritám,

³⁹ JIRÁSKOVÁ, V., *Multikulturní výchova: předsudky a stereotypy*, s. 70-71

⁴⁰ Srov. MUROŇOVÁ, Eva a MUCHOVÁ, Ludmila, *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy*: (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách), s. 10-11

v psychologii Jungovy archetypy, v sociologii jsou to předsudky o společnosti a v etice jsou předsudky projevem nespravedlivého přístupu. Předsudky tak předcházejí každému myšlenkovému soudu, jsou důležité pro porozumění nejen „věci samé“, ale i sebe samého. Z výchovného pohledu není dobré předsudky eliminovat. [...] V psychologii a sociologii byl vyčleněn stereotyp, který je jakousi koncentrací konkrétní životní zkušenosti, jež je přenášena sociálně a napomáhá jak naší náhlé orientaci na Zemi, tak identifikaci naší úlohy. Bez stereotypů se neobejdeme. Musíme je rozpoznávat jako stereotypy a podřizovat morální i rozumové kontrole.⁴¹

Jde o proces kognitivního mechanismu, který umožňuje rychlé shromažďování, zpracovávání a syntézu informací. V takové situaci nám nabíhá mozek na tzv. úsporný režim a stereotypní chování mu vyhovuje. Ne všechny stereotypy jsou hned špatné, někdy nám zautomatizování pomůže neztratit čas. Některé se dokonce stanou formou nezměnitelných rituálů, které nám dávají jistotu a bezpečí, to nám lépe umožňuje pochopit život, který je ohraničen pevnými body a ukotven mezi neustále se opakující činností. Ale, přemnoho stereotypů nám v ničem neprospěje. Může vést až k funkční fixaci. Tento jev spočívá v tom, že si pevně zapamatujeme, jakým účelem má být konkrétní věc použita, ale ignorujeme jakékoli jiné perspektivy. K překonání této fixace je klíčová tvořivost.⁴²

*"Názory na kategorie jednotlivců, skupin nebo objektů, které jsou v podstatě stereotypními způsoby vnímání a hodnocení toho, k čemu se vztahují, nevycházejí z přímé zkušenosti jednotlivce, ale jsou přejímány a udržovány tradicí."*⁴³

Stereotypy můžou být jak negativní, tak i pozitivní. Jsou nám vlastní a nelze se jim vyhnout. Jestliže si je neuvědomujeme a nevnímáme je jako problém, mohou nás směřovat k ohrožování důstojnosti jiných lidí a k dalším špatným společenským jevům. Stereotypy ale můžeme omezit, a to tím, že si jich budeme všimát, uvědomovat si je, reflektovat je a budeme vědět, jak nás ovlivňují.⁴⁴ Ve výuce náboženství se mohou

⁴¹ Srov. JIRÁSKOVÁ, V., *Multikulturní výchova: předsudky a stereotypy*, s.109-111

⁴² Srov. *Stereotyp: Je opravdu tak špatný, jak se říká a kdy se ho zbavit?* - Dreamlife.cz. DreamLife – online magazín luxusu a motivace - Dreamlife.cz [online], [cit. 21.03.2023] dostupné na: <https://dreamlife.cz/stereotyp-je-opravdu-tak-spatny/>

⁴³ NAKONEČNÝ, M., *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 223

⁴⁴ Srov. *Úvod – GRV. Úvod – GRV* [online], [cit. 12.03.2023], dostupné na: <https://globalnirozvojovevzdelavani.cz>

objevovat jak stereotypy, tak i hluboce zakořeněné předsudky. Pro práci se stereotypy je důležité kritické myšlení. Je důležité nepodlehnout prvnímu dojmu, ale umět otevřeně reflektovat hlavně své vlastní postoje a postoje druhých. Důležité také je dát žákům dostatečný čas na promyšlení.⁴⁵

3.3 Inovace a moderní technologie

Inovace můžeme popsat jako zavedení nových kroků či postupů v různých oblastech činnosti člověka. Tyto změny můžeme také popsat jako zlepšení a modernizace. Podle Walterové je to ale složitější, chybí začlenění do společenského kontextu. Pokud tento pojem přeneseme na školu, která se snaží být moderní, nazýváme ji inovativní školou, toto pojmenování je podle Walterové chybné, protože jde o nějaký neustálý proces, který by měl udávat termín inovující škola.⁴⁶

„Inovace ve vzdělávání je souhrnné označení pro nové pedagogické koncepty a praktická opatření, zvl. v obsahu a organizaci škol, edukace, hodnocení žáků, klimatu školy včetně uplatňování nových technologií ve vzdělávání.“⁴⁷

Nové, moderní technologie jsou dnes velkou součástí života a někteří lidé si bez nich nedokážou život představit. Tyto technologie ale neznamenají jen zprostředkování zábavy, ale mají právě i funkci vzdělávací, neměly by ale nahradit učitele nebo žáka, ale pomoci naplnit stanovený cíl. Přitom ale musíme přemýšlet nad tím, zda je vybraná technologie vhodná a zda neexistuje účinnější nástroj.⁴⁸ Moderní technologie jako takové můžeme rozdělit do několika skupin, jsou to robotické programovatelné technologie, 3D tiskárny, virtuální realita, zajímavé gadgety, dataprojektory, vizualizér, interaktivní tabule, interaktivní podlaha a tablety. My se zaměříme na ty, které jsou nejčastější ve výuce náboženství. Jako první si představíme prezentační a vizualizační technologie.

Základem každé moderní učebny je dataprojektor neboli data projektor. Zařízení jsou určena k projekci statického a dynamického obrazu buď na plátno, zeď, nebo interaktivní tabuli. Interaktivní tabule je složená ze tří hlavních součástí, kterými jsou počítač, tabule

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 34

⁴⁶ Srov. WALTEROVÁ, E., *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*, s. 304

⁴⁷ Srov. PRŮCHA, J., *Moderní pedagogika*, s. 105

⁴⁸ Srov. KOPECKÝ, K., et al., *Moderní technologie ve výuce: (o moderních technologiích ve výuce s pedagogy pro pedagogy)*, s. 13

a projektor. Projekční plocha tabule slouží jako velká dotyková obrazovka, na které se dá ovládat promítnutý program.⁴⁹ Dalšími moderními prostředky jsou tablety a smartphony, které jsou dobré pro využití ve výuce, ale i doma. Užitečné jsou k prezentaci učiva v podobě textu, videa nebo animací. Dobré jsou také pro využití digitálních učebnic, které nabízejí například opravu cvičení. Pomocí nových technologií můžeme také simulovat pitvu živočicha nebo provádění nebezpečných pokusů.⁵⁰

Katechetické a pedagogické centrum představilo aplikaci do online výuky pod názvem Nearpod, ve které mohou žáci hrát pexeso, pokládat různé otázky nebo řešit kvízy.⁵¹ Také je velmi známá kniha *Tweetuj s Bohem*, která byla nejdříve projektem, který byl označen samotným papežem Františkem za velmi důležitý.⁵² Kniha má dohromady okolo 200 otázek a odpovědí, jež jsou rozdělené v knize do podkapitol. Jako reakce na tuto knihu vznikla poté aplikace se stejným názvem.⁵³ Další aplikací je Izidoor, ta vznikla v roce 2015 a je pomůckou pro duchovní růst a modlitbu.⁵⁴ Dalšími aplikacemi, které můžeme v hodinách využít, jsou například Kahoot, And Bible, Jeopardy nebo Follow JC GO!.

3.4 Cíle hodin Náboženství

Osnovy, které jsou vydané církví a ovlivňují náplň hodin Náboženství, obsahují také stručný přehled témat a obsahů, ale právě i cílů, které jsou určeny konkrétním ročníkům na základních školách.

V osnovách Českobudějovické diecéze můžeme nalézt seznam těchto cílů, jež se týkají předmětu Náboženství jako volitelného na 1.stupni základní školy:

⁴⁹ Srov. KOPECKÝ, K., et al., *Moderní technologie ve výuce: (o moderních technologiích ve výuce s pedagogií pro pedagogii)*, s. 125-126

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 145

⁵¹ Srov. *Tip do online výuky náboženství – aplikace NEARPOD – Katechetické a pedagogické centrum Ostrava*. Katechetické a pedagogické centrum Ostrava – Biskupství ostravsko-opavské [online], [cit. 11.03.2023], dostupné na: <https://kpc.doo.cz/tip-do-online-vyuky-nabozenstvi-aplikace-nearpod/>

⁵² Srov. REMERY, M., *Tweetuj s Bohem*, s. 3

⁵³ Srov. Tamtéž, s. 4

⁵⁴ *iZIDOOR – aplikace pro duchovní růst. iZIDOOR – aplikace pro duchovní růst* [online], [cit. 11.03.2023], dostupné na: <https://www.izidoor.cz/ONas.aspx>

Prvním zmíněným cílem je, aby si žáci osvojili základní pojmy týkající se Bible, dalším je získat přehled základní zvěsti biblických příběhů a Bible, poznání biblických postav, jejichž osobnost utváří víra, rozlišování dobrého a zlého. Samozřejmým cílem je vést žáky k pochopení vlastní hodnoty a postavení ve společnosti, tím tak přispět k hledání vlastní identity, nebo seznámení žáků se základy křesťanské víry. Dalšími cíli jsou rozvoj a získávání komunikačních schopností, získávání povědomí o tom, co je modlitba, co jsou to svátosti církve, jaké jsou úkoly církve ve světě a jakou má církev strukturu.⁵⁵

Podle Hollandera musí být důležitým cílem náboženského vyučování rozvoj života z víry. Obsah vyučování nabývá svého významu pouze z hlediska víry, kterou v žácích zapaluje a udržuje.⁵⁶ Pro Muchovou je hlavním cílem náboženské výchovy mluvit o Bohu, protože jí jde o nejautentičtější rozvoj osobnosti.⁵⁷

Podle římskokatolické církve jsou obecnými cíli výuky náboženství uschopnění dítěte ke vnímání světa, který ho obklopuje, ke vnímání života i s jeho zápory, nebo také k rozvoji základních existencionalních zkušeností a jejich prohloubení ve světle víry, kterou vyznává. Dalšími uvedenými cíli jsou porozumění obrazu Boha a Ježíše jakožto Krista, otevření prostoru pro osobní modlitbu, zodpovědné jednání, budování postojů a pozitivních vztahů nebo vnímání křesťanských svátků. Dalším z cílů je ocenění síly křesťanství v rámci evropského kulturního okruhu.⁵⁸

3.5 Hodnocení výuky

Hodnocení nepovinných předmětů, tedy i nepovinného předmětu Náboženství, se uplatňuje vyhláškou 256/2012 (§ 15). Hodnocení může být provedeno buď slovně podle § 15 odst. 2 vyhlášky, nebo klasifikačním stupněm podle § 15 odst. 3 vyhlášky (1 - výborný až 5 - nedostatečný) nebo klasifikačním stupněm doplněným o slovní hodnocení podle § 15 odst. 5 vyhlášky.⁵⁹

⁵⁵ Viz. Příloha č. 1

⁵⁶ Srov. HOLLANDER, H., *Katechetika*, s. 14

⁵⁷ Srov. MUCHOVÁ, L., *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 36

⁵⁸ Viz. Příloha č. 2

⁵⁹ Srov. *Biskupství královéhradecké | Biskupství královéhradecké. Biskupství královéhradecké | Biskupství královéhradecké* [online], [cit. 11.03.2023], dostupné na: <https://www.bihk.cz/>

Pokud se ve škole používá hodnocení známkami, vztahuje se toto i na nepovinné předměty, pokud se využívá místo známek slovní hodnocení, stejně je tomu tak i u nepovinných předmětů. Slovní hodnocení by mělo obsahovat výsledky vzdělávání žáků v jejich vývoji, hodnocení píle žáka a jeho přístupu ke vzdělávání i v souvislostech ovlivňujících jeho výkon. Má obsahovat také zdůvodnění hodnocení a doporučení, jak předcházet a překonávat neúspěchy žáka. To vše musí být zkonzultováno s vedením školy.⁶⁰

⁶⁰ Srov. *PdF: Kv2MP_DIK1 Didaktika křesťanské výchovy I*. Informační systém [online], [cit. 11.03.2023], dostupné na: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2017/Kv2MP_DIK1/

4 Náplň hodiny Náboženství

V této kapitole se práce zaměřuje na ty skutečnosti, které by mohly být náplní předmětu Náboženství. Ta by měla odpovídat cílům RVP, vydaným ministerstvem, a ŠVP, který je sestaven konkrétní školou. Témata, která budou náplní předmětu Náboženství a budou vložena do ŠVP, musí učitel předmětu Náboženství předložit řediteli školy.⁶¹ Učitelé nepovinného náboženství využívají osnov tvořených církví, které si pak upravují pro svou konkrétní školu a žáky. Je jen na nich, která témata využijí, a do jaké hloubky je proberou. Neustálé opakování cyklu liturgického roku je dobré pro jedince, kteří výuku náboženství pravidelně dosud nenavštěvovali.⁶² Pro děti mladšího školního věku jsou vhodné spirálové osnovy, díky kterým se vracíme k tématům znovu a znovu, však hlouběji a v jiných souvislostech. Je důležité, aby výuka přesahovala a navazovala i na jiné předměty a zasahovala do praxe, tím dosáhne větší trvalosti a schopnosti aplikace v životě. Na vyšším stupni pak může být učivo uspořádáno do celků. Okolo 11.-12. roku se děti stávají více racionalistickými a touží se více dozvědět, více zkoumat a pronikat do souvislostí, ale vlastní víru berou spíše jako něco osobního, intimního a odmítají o ní veřejně mluvit ve škole.⁶³ Pro výuku náboženství využíváme různých osnov, jedna je podle katechetické sekce České biskupské konference oficiálním dokumentem *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku*

⁶¹ Srov. Diecézní katechetické centrum Biskupství brněnského – Legislativa pro výuku náboženství. Diecézní katechetické centrum Biskupství brněnského – NADPISH1 [online], [cit. 11.03.2023], dostupné

na: <https://kc.biskupstvi.cz/legislativa/#:~:text=%C5%A0koln%C3%AD%20vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%AD%20program%20%28%C5%A0VP%29%20a%20nepovinn%C3%BD%20p%C5%99edm%C4%9Bt%20n%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD,jen%C5%BE%20se%20stane%20sou%C4%8D%C3%A1st%C3%AD%20%C5%A0koln%C3%ADho%20vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%ADho%20programu%20%28%C5%A0VP%29.>

⁶² Srov. MUROŇOVÁ, E., MUCHOVÁ, L., *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy: (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*, s. 3

⁶³ Srov. HERCIKOVÁ, P., E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 79

ZŠ.⁶⁴ Dále pak např. *Osnovy náboženské výchovy určené pro Českobudějovickou diecézi*, které jsou více antropologické.⁶⁵

Podle osnov České biskupské konference se už má během prvního roku ve výuce náboženství objevit Písmo svaté, tedy Bible. Žák by měl poznat základy křesťanské víry a její výrazové prostředky, kterými jsou modlitba, kříž a svátky liturgického roku. V průběhu výuky náboženství se také učivo dotýká ostatních světových náboženství a křesťanské etiky.⁶⁶

4.1 Bible

Bible je sbírka posvátných spisů, která doslova znamená knihovnu nebo sbírku knih. Křesťanská Bible se dělí na dvě části, a to Starý a Nový zákon. Starý zákon je shodný s hebrejskou Biblí a dělí se na tři části – zákon, proroctví a spisy. Podle židů je to 24 dokumentů, mnoho křesťanů k tomu přidává ještě 15 knih apokryfů, které tam ale protestanté a dnešní katolíci nezahrnují. Nový zákon obsahuje 27 dokumentů sepsaných po ukřižování Ježíše Krista. Jde o 21 dopisů, 5 narativních prací (Evangelium podle Jana, Lukáše, Matouše, Marka a Skutky apoštolů) a apokalyptickou knihu Zjevení.⁶⁷

4.2 Víra

Víra je tzv. nadpřirozená ctnost neboli boží dar, který člověk získává skrze křest. Na víru se můžeme dívat z úhlu vývoje, a to směrem k antropologii, nebo si ji dnes můžeme představit jako něco bohatšího, strukturálnějšího a existenciálnějšího. Dřímál dělí víru na náboženskou, křesťanskou a na víru jako lidský fenomén, v tomto smyslu můžeme říct, že víra je schopnost důvěry a autentické lidské zkušenosti. V žádném případě ovšem

⁶⁴ Srov. *Biskupství královéhradecké | Biskupství královéhradecké. Biskupství královéhradecké | Biskupství královéhradecké* [online], [cit. 11.03.2023], dostupné na: <https://www.bihk.cz/>

⁶⁵ Srov. HERCIKOVÁ, P., E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 80

⁶⁶ Srov. *Object moved* [online], [cit. 11.03.2023], dostupné

na: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fkc.biskupstvi.cz%2Fstorage%2Fdokumenty%2FPodklady_pro_SVP_nabozenstvi.docx&wdOrigin=BROWSELINK

⁶⁷ Srov. MA'SÚMIÁN, F., *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 75

nemůžeme potvrdit to, čemu věříme. Přesto lidé ale určité skutečnosti přijímají, pokud by je nepřijímali, život člověka by byl o něco ochuzen. Samotná víra vychází z určitých předpokladů, které lze přijmout. V osobním životě často věříme, že někdo něco dokáže nebo něčeho dosáhne, ale není to žádná jistota. Tu bychom museli vyjádřit slovem – vím. Na druhou stranu víra v něco nebo někoho nám dává nějakou naději. Často věříme v blízkého člověka, protože je to někdo, koho máme rádi, koho známe a vyjadřuje to část naší důvěry, jistoty a očekávání. Bez takové víry by nebyl lidský život úplný. Neexistovala by přátelství, žádné pozitivní mezilidské vztahy a ani my bychom nebyli naplněni.

Víra z hlediska náboženského je důvěrou v život a v jeho smysl. Důvěra v existenci pravdy, dobra a smyslu života, zkušenost s vlastní omezeností. Člověk je ve skutečnosti ohraničenou osobností, ale vždy dokáže ty svoje hranice někam posunout. Kam až může zajít? A víra je také schopnost obdivu a úžasu. Čisté lidské bytosti jsou schopny hlubokého zamyšlení a údivu nad různými skutečnostmi. Člověk se dokáže radovat z blízkosti osoby, z hudby, umění nebo přírody, ale někdy nastane okamžik, kdy tohle všechno nestačí, a to je přesně ta doba, kdy je člověk blízko k tomu, aby začal Boha hledat.

Víra z hlediska křesťanského zahrnuje schopnost komplexního pohledu na skutečnost. Víra je jako světlo, které nevytváří něco nového, ale odhaluje skutečnost, která byla skrytá, ale existovala. Evangelium uvádí, že jediným orgánem, kterým můžeme vidět Boha, je čisté srdce, tím se rozumí lidská čistota a upřímně otevřená touha k němu. Bůh sám v nás uvěřil dávno předtím, než my vůbec začali věřit v něj.⁶⁸

Víra může být definována jako základ důvěry, která nám poskytuje jistotu, směr a význam. Víra nám ukazuje, že naše existence má smysl a je kritické věřit, že existuje konečná pravda, která nás podporuje a vede.⁶⁹

V etické výchově je klíčové vysvětlit jednotlivci jeho identitu. Pro dosažení cíle musí být jedinec naprosto přesvědčen o moci a vůli Boha. Víra je nástrojem, který nás přibližuje k Bohu a umožňuje nám pochopení určitých aspektů.⁷⁰

⁶⁸ Srov. DŘÍMAL, L., *Katecheze jako výchova víry*, s. 5-8

⁶⁹ Srov. MUCHOVÁ, L., *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 175

⁷⁰ Srov. HÁBL, J., LOULA, D., *To nejlepší z Komenského Obecné porady o nápravě věcí lidských*, s. 258

Víra je představena hlavně božským zjevením. Aby však člověk skutečně prožil víru, musí se oprostit od rozumu. Nicméně, rozum by neměl být zcela ignorován, protože může osvětlit a posílit víru.

*"Neusilujte o porozumění, abyste mohli věřit, ale věřte, abyste mohli porozumět. Rozum není nadřazen víře, ale když věříme, rozumíme, protože pochopení je odměnou víry."*⁷¹

S vírou je také spojeno křestní vyznání, které se skládá při křtu. Pokud je člověk ještě malý, rodiče ho zastoupí. Křestní vyznání je také známé jako vyznání víry v Boha a je obnovováno každý rok během Velikonoční vigilie.⁷²

Vyznání víry je výchozím bodem pro veškerou starozákonní katechetickou činnost. Základem víry izraelského obyvatelstva a obsahem jeho vyznání bylo Hospodinovo vyvolení, vyvedení z Egypta a přechod přes Rákosové moře. V tzv. malém dějinném krédu je uvedena nejstarší forma izraelského vyznání. Nejstarším a ústředním vyznáním víry židovské liturgie je ŠEMA, zaznamenaná v Deuteronomiu.⁷³

4.3 Modlitba

Modlitba je ve většině náboženství velmi důležitým úkonem. Při modlitbě se člověk obrací k bohům. Zejména v křesťanství je modlitba jedním z největších projevů křesťanské víry a je tomu tak od samého počátku. Různé formy modlitby můžeme nalézt již ve Starém zákoně, například jako žalmy, díky, prosby, přímluvy. V Novém zákoně jsou rozšířenější modlitby – Magnificat či modlitba, jinak řečená Otčenáš. Modlitba je dodnes hojně využívána jako prostředek komunikace s Bohem. [...] Křesťané se v modlitbě obracejí přímo k Bohu a věří, že Bůh jejich modlitby vyslyší. Ty směřují k jedné z osob Nejsvětější Trojice – k Synu, Otci nebo Duchu svatému.⁷⁴

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 259

⁷² Srov. PLHOŇ, J., *Vyznání víry: soubor katechezí pro žáky 2. stupně ZŠ a pro středoškolskou mládež*, s. 5

⁷³ Srov. BUTTA, T., *Náboženské vyučování v české reformaci: příspěvek k dějinám a funkci katechismu*, s. 9

⁷⁴ Srov. *Modlitba* – Wikipedie. [online], [cit. 11.03.2023], dostupné na:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Modlitba>

Hollander uvádí, že všechny hodiny Náboženství by měly směřovat k nějaké formě vyznání víry. Úkolem je to uskutečnit. Modlitba se může uskutečnit v podstatě kdykoli. Jak během vyučování, tak na konci.⁷⁵ Děti by měly být připravovány k schopnosti soustředit se a učit se, setkávat se samy se sebou, naslouchat hlasu svého svědomí, vnitřním smyslům a být otevřené a citlivé vůči svému vnitřnímu vnímání. Modlitba by nikdy neměla být oddělena od života, protože modlitba má být jeho součástí.⁷⁶

4.4 Kříž

Kříž je symbolem, se kterým se děti setkávají každý den. Jeho tvar už v předkřesťanské době byl velmi rozšířeným a obsahově bohatým symbolem. Čtyři směry vycházející z jednoho směru vyvolávají dojem křižovatky, čtyři směry symbolizují čtyři světové strany, tím se tak kříž stal určitým „kosmickým znamením.“ Kříž má ale i jiné významy, kterými jsou například spojení protikladných oblastí, jako nebe a země nebo času, potom nabývá třeba významu křižovatky, na které se setkávají živí s mrtvými, nebo v kultuře původně křesťanské, ale silně odkřesťanštěné, je symbol kříže pro někoho získání naděje, kde dochází ke Kristově vykoupení, naopak pro někoho symbol ztráty, neboť spatřuje v kříži pouze znamení smrti. [...] Děti mají buď z kříže tísnivé pocity, nebo z něj naopak získávají pocit důvěry, protože ho vidí u svých nejbližších. Kříž je naším nejkratším vyznáním víry, víry v Nejsvětější Trojici. Kristus po nás nechce, abychom vzdychali nad jeho utrpením, nesli jsme jeho kříž, ale vybízí nás vzít svůj vlastní život do rukou, svůj vlastní kříž a jít prostě k němu, za ním. Dělat znamení kříže znamená přijímat odvalu k životu, jaký je. Kříž nemá k dětem mluvit o utrpení, ale o statečnosti a lásce. Skrz toto znamení nám Bůh žehná a ochraňuje.⁷⁷

4.5 Liturgické události během roku

Církevní rok začíná 1.adventní nedělí. Věřící v průběhu celého roku sledují cestu Ježíše, od jeho příchodu na svět až po jeho smrt, vzkříšení, Letnice a očekávání jeho druhého

⁷⁵ Srov. HOLLANDER, H. *Katechetika*, s. 211

⁷⁶ Srov. HERCIKOVÁ, P., E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 142

⁷⁷ Srov. HERCIKOVÁ, P., E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 134-135

příchodu. První událostí je advent, je to období očekávání příchodu Ježíše Krista na svět o Vánocích a příchod Krista na konci věků. Další událostí je samotná doba Vánoc. Trvá od 24. prosince do 6. ledna. 24. prosince večer je „půlnoční“ mše svatá, kde se slaví Narození Páně, a 6. ledna je slavnost Zjevení Páně, které se lidově říká „Tři králové“, ti se v Betlémě Ježíši klaněli. Nedělí po slavnosti, Svátkem Křtu Páně, se tak završí vánoční období. Další událostí je postní doba, která začíná Popeleční středou a končí mší na Zelený čtvrtek. Popeleční středa je přísným dnem půstu. Před velikonočním třídním se slaví Květná neděle a na Zelený čtvrtek večer je mše svatá, kterou se vzpomíná na Poslední večeři. Poté nastává velikonoční třídní, které je vrcholem celého církevního roku. Věřící v něm prožívají umučení a vzkříšení Ježíše Krista a tak věčný život. Tyto tři dny nesou název Velký pátek, kdy se drží přísný půst, Bílá sobota, kdy se u hrobu Ježíše věřící modlí, a neděle Zmrtvýchvstání Krista, kdy křesťané oslavují noc Kristova vzkříšení. Po neděli Zmrtvýchvstání Krista nastává Velikonoční doba, která trvá 50 dní, do slavnosti Seslání Ducha svatého (Letnice).

Liturgické meziobdobí trvá od 6. ledna po Popeleční středu a od slavnosti Seslání Ducha svatého do 1. adventní neděle. Samozřejmě v průběhu roku jsou i další významné svátky, které se týkají některých stránek Ježíšova života.⁷⁸

4.6 Světová náboženství

Nejdříve bychom si měli představit, co to je náboženství, při definici ale narážíme na některé těžkosti, kterými jsou různé výpovědi zabarvené subjektivními zkušenostmi a osobními hledisky. I vědní obory představují náboženství ze specifických úhlů pohledu. Obecně můžeme říct, že náboženství hýbou lidmi, jsou živá, mění společnost i lidi samotné a nejsou něčím minulým nebo uzavřeným. Náboženství je pro věřící každodenní a nejvýše přítomná záležitost, která je zapsaná v jejich srdci ve formě žitého života.⁷⁹

Většinu náboženství lze chápat jako osobní vztah k Bohu, nebo jiným božstvům, na kterých je člověk závislý a obrací se k nim s díkem nebo prosbou o ochranu.⁸⁰

⁷⁸ Srov. *Církevní rok a svátky* - *Církev.cz*. *Církev.cz* [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: <http://tisk.cirkev.cz/cs/cirkevnirok.html>

⁷⁹ Srov. MUCHOVÁ, L., *Úvod do náboženské pedagogiky*, s.19

⁸⁰ Srov. *Náboženství* – *Wikipedie*. [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1bo%C5%BEnstv%C3%AD>

Don Bosco popisuje náboženství jako sociální, ne individuální, uspořádání, které se dlouhodobě neobejde bez podpory institucí či komunit.⁸¹

4.6.1 Buddhismus

Jedním ze světových náboženství je buddhismus, který se vztahuje k několika různorodým vyznáním a obřadům, stejné jádro ale neexistuje. Krátce po vzniku v Indii se rozšířil do různých částí Asie, odkud v 19. století přešel až do západní části Zeměkoule.⁸²

Zakladatelem buddhismu je Siddhárta Gotama, který byl synem vládce na území Nepálu a Indické republiky.⁸³

4.6.2 Hinduismus

Hinduismus je dalším světovým náboženstvím, které má pravděpodobně nejstarší a nejsložitější náboženský systém na světě.⁸⁴ Je to náboženství, které vzniklo v Indii a dodnes tam také převládá. Samotný název pochází od perských muslimů, kteří pronikli okolo roku 1000 do Přední Asie a všechny pojmenovali jako Hindy.⁸⁵

Ve světě je přibližně jedna miliarda Indů, z toho 980 milionů žije v Indii, z tohoto počtu tvoří asi 80% hinduisté.⁸⁶

4.6.3 Islám

Islám vznikl ze tří náboženství, která se vyskytují na Arabském poloostrově. Prvním je národní polyteistické náboženství ve městě Mekka, druhým judaismus a posledním křesťanství. Samotný začátek islámu je spojen s životem proroka Mohameda. Věřící

⁸¹ Srov. LECHNER, M., GABRIEL, A., *Forschungsprojekt „Religion in der Jugendhilfe*, s. 32-33

⁸² Srov. MA'SÚMIÁN, F., *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 59

⁸³ Srov. ŠTAMPACH, O., I., *Malý přehled náboženství*, s. 27

⁸⁴ Srov. MA'SÚMIÁN, F., *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 13

⁸⁵ Srov. WALDENFELS, H., *Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života a světa*, s. 11

⁸⁶ Srov. KÜNG, H., *Po stopách světových náboženství*, s. 50

v islám se nazývají muslimové a svůj letopočet počítají od roku 622. roku našeho. [...] Posvátným spisem islámu je Korán.⁸⁷

Slovo islám vzniklo z kořene slm, což znamená být bezpečný, být zdrav. V teologickém podání islám znamená podřízení se vůli Boží nebo oddanost vůli Boží. Muslimové jsou tedy ti, kteří se oddávají Boží vůli. Pro Boha mají muslimové název Alláh. Skládá se ze slov al-iláh= ten bůh, ve stažené podobě al-láh.⁸⁸

Pro samotné muslimy je islám nejnovějším a nejlepším náboženstvím. K muslimům se dostalo Boží zjevení sice později než ke křesťanům a židům, ale křesťané a židé ho podle názoru muslimů později zfalšovali. Teprve islám ho obnovil v původní, zachovalé podobě. Proto je pro muslimy islám to nejuniverzálnější a nejstarší náboženství. Prý už i Adam, první muž na zemi, byl muslimem, a to z důvodu, že uplatňoval islám tím, že se podřídil, odevzdal se, do Boží vůle v životě i ve smrti.⁸⁹

4.6.4 Judaismus

Dalším světovým náboženstvím je judaismus, který vznikl někdy v 18.století před Kristem a je spojen s postavami praotců Jakuba, Izáka a Abraháma. [...] Za nejslavnější období je považována jednota národního království a babylonské zajetí.⁹⁰ Judaismus, jako monoteistické náboženství, měl své kořeny v semitských pohanských kultech. Hlásal ho Mojžíš, který na hoře Sinaj začal přetvářet pohanskou víru ve víru v jediného Jahveho (Boha) a zavedl odpovídající soubor rituálních a sociálních zákonů, které vycházely z potřeb židů obklopených pouští.⁹¹

4.6.5 Křesťanství

Křesťanství vzniklo díky Ježíši Nazaretskému, který je známý jako Ježíš Kristus. Vzniklo z židovského náboženství, které dvacet let po Ježíšově smrti začalo obklopovat i nežidovské věřící. Když se začalo ale výrazněji lišit, Římané, kteří těžce tolerovali

⁸⁷ Srov. ŠTAMPACH, O., I., *Malý přehled náboženství*, s. 33

⁸⁸ Srov. WALDENFELS, H., *Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života a světa*, s. 34

⁸⁹ Srov. KÜNG, H., *Po stopách světových náboženství*, s. 268

⁹⁰ Srov. ŠTAMPACH, O., I., *Malý přehled náboženství*, s. 30

⁹¹ Srov. MA'SÚMIÁN, F., *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 43

judaismus, začali křesťanství potlačovat a jeho vyznavače pronásledovat. [...] Po třech stoletích, v roce 313 n. l., byl vydán Konstantinem I. Velikým Edikt milánský, který úředně křesťanství povolil. V roce 381 Theodosius I. zavedl křesťanství jako oficiální náboženství Říše římské. [...] Dnes je křesťanství nejrozšířenějším náboženstvím a podle odhadů má nejvíce přívrženců, okolo 1,5 miliardy lidí.⁹²

Podstatou křesťanství je Ježíš Kristus a křesťan je ten člověk, který usiluje na své zcela osobní cestě se podle tohoto Ježíše Krista řídit.⁹³ Posvátné křesťanské spisy se nazývají Biblí.⁹⁴

4.7 Etika

Etika byla dříve označována jako věda, která se snažila o vysvětlení jednoznačného a zavazujícího jednání bez vztahu k náboženství a víře. V tomto smyslu je etika součástí filozofie. V poslední době můžeme slyšet i o „teologické etice“, která se pokouší navazovat na otázky a výsledky humanitních věd a snaží se zachytit kulturní a psychologický stav lidí co nejpřesněji.⁹⁵

Etika, nebo též teorie morálky, je filozofickou disciplínou, která zkoumá morálku nebo morálně relativní jednání a jeho normy. Jde o teoretické zkoumání hodnot a principů, které usměrňují jednání podle svobodné vůle, když existuje nějaká volba. Etika se zabývá pojmy dobro a zlo z pohledu chování člověka.⁹⁶

Propojenost náboženství a etiky, morálky vychází z otázky člověka po posledním smyslu jeho života, který záleží v jedinečném rozvoji osobnosti, úsilí uplatňování hodnot, kterými jsou hlavně láska a odpuštění. [...] Etická témata vedou žáky ke správnému

⁹² Srov. MA'SÚMIÁN, F., *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 74-75

⁹³ Srov. KÜNG, H., *Po stopách světových náboženství*, s. 223

⁹⁴ Srov. MA'SÚMIÁN, F., *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 75

⁹⁵ Srov. MUCHOVÁ, L., *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 143

⁹⁶ Srov. *Filosofie a etika ›Základy společenských věd ›Uč se online! - Vše, co potřebuješ do školy. Uč se online! - Vše, co potřebuješ do školy [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: <https://www.ucseonline.cz/skola/stredni-skola/skolni-zapisky/zsv/filosofie-a-etika/>*

postoji k sobě samým a lidem druhým. Mají vést člověka k tomu, aby bral svůj život i život ostatních jako dar, který je třeba chránit a rozvíjet.⁹⁷

Plody etické výchovy jsou například takové, že žáci získají větší důvěru k učiteli, svěří se mu se svými problémy a změní své chování. Ubude konfliktů, hádek a žáci se naučí více akceptovat slabší, zanedbané, rasově odlišné děti.⁹⁸

⁹⁷ Srov. *Religio-etika* – Dokumenty Google. [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: <https://docs.google.com/document/d/1Dz54HJMC8ZlTsX4T3oXHDivaGO2DnRkUGkQqfyhX-ZA/preview?hgd=1>

⁹⁸ Srov. Školská sekce pastoračního centra, *Jděte do celého světa a žijte evangelium*, s. 11

II. Praktická část

5 Metodika výzkumu

V této části se bude zabývat bakalářská práce výzkumem, který byl veden na dvou vybraných základních školách. Z toho jedna je zřízena státem a druhá církví. Nejdříve byly stanoveny cíle a hypotézy, poté byl výzkum rozdělen na kvantitativní a kvalitativní část.

Hypotézy

Z výsledků bakalářské práce bude pravděpodobně vyvozena jedna nebo více odpovědí vycházejících z dílčích cílů práce, které vedou ke splnění hlavního cíle, jímž jsou představy pedagogů o náplni předmětu Náboženství. Na základě hypotéz, tedy jejich potvrzením či vyvrácením, zjistíme, zda jsou hodiny Náboženství pro žáky zajímavé a lákavé, zda je učitelé připravují interaktivně a kreativně, nebo je výuka spíše monotónní, a tím pádem pro žáky ne tolik přitažlivá. První hypotézou je, že jsou učitelé spíše nakloněni inovacím a moderním technologiím, využívají nových her, interaktivních pomůcek a každá hodina je jedinečná. Druhou, že jsou učitelé spíše konzervativní, nestojí o moderní technologie, inovace a trvají na svých stereotypech, každá hodina je tedy stejná. Další hypotézy se týkají vztahu ředitelů škol k výuce náboženství. Ti mohou náboženství na škole podporovat, hodiny navštěvovat a včlenit náboženství do mimoškolních aktivit, ale také jej naopak nabízet na své škole pouze z jakési setrvačnosti, z tradice a spíše ho "trpět a tolerovat", aniž by se zajímali o to, co je náplní tohoto předmětu.

Dotazníkové šetření

Pro první část výzkumu jsem zvolila kvantitativní metodu, a to formu dotazníku. Bylo to z důvodu větší přehlednosti a dostupnosti. Dotazník je také forma, která se nejlépe využívá pro větší počet respondentů. Cílovou skupinou byli učitelé obou škol.

Cílové skupiny

- Učitelé základních škol (celkem 18 respondentů, dotazníky)
- Ředitelé škol (2 respondenti, řízené rozhovory)
- Učitelé hodin Náboženství (2 respondenti, řízené rozhovory)

Charakteristika škol

5.1 Charakteristika církevní školy s nepovinným předmětem Náboženství

Jedná se o školu Orbis-Pictus ve městě Tábor. Byla založena v roce 1994 soukromou osobou a od roku 2000 spadá pod Římskokatolickou farnost v Táboře, díky které se stala školou církevní. Všeobecným posláním církevních škol je dokázat, že víra a rozum jsou partnery. Základní škola Orbis-Pictus je svou vnitřní kvalitou škola křesťanská a jejím hlavním cílem je sjednotit a harmonizovat výchovu a vzdělávání v souladu s poselstvím evangelia. Samozřejmě je pro každého otevřená.⁹⁹

5.2 ŠVP vybrané školy

Školní vzdělávací program můžeme nalézt na webových stránkách školy. Škola Orbis-Pictus je školou pracující alternativnějším způsobem podle vlastního Školního vzdělávacího programu. Žáci i učitelé se ve všech ročnících učí navzájem. Škola nabízí moderní vyučovací metody – Čtením a psaním ke kritickému myšlení RWCT (Kritické myšlení), Genetickou (Kožiškovu) metodu počátečního čtení a psaní, projektové vyučování Začít spolu, prvky Montessori vzdělávacího systému.

⁹⁹ *Základní škola Orbis – Pictus*. Základní škola Orbis – Pictus [online], [cit.13.3.2023], dostupné na: <https://www.orbiska.cz/>

V ŠVP se u nepovinných předmětů dozvíme, že tyto nejsou zařazeny do učebního plánu školy, a nejsou pro ně tedy zpracovány učební osnovy. Vyučování náboženství se realizuje vždy jednu hodinu týdně pro všechny ročníky základní školy.¹⁰⁰

5.3 Charakteristika státní školy s nepovinným předmětem náboženství

Jedná o základní školu Národní ve městě Prachatice. Byla uvedena do provozu v září roku 1990. Je tedy spjatá s novodobou historií českého státu – s obnovou demokracie v naší zemi. Ve škole se nachází 22 kmenových tříd a odborné učebny. Každá třída je vybavena počítačem s internetem, dataprojektorem a plátnem. V deseti třídách jsou interaktivní tabule, na kterých prezentují žáci své práce a také učitelé využívají interaktivních učebnic. Jednou z hlavních priorit školy je rozvoj pohybových dovedností žáků, jazyky a přírodověda.

Od 1.4.2022 má škola nový název, a to Základní škola a Montessori mateřská škola Prachatice, je to z důvodu jednoho důležitého fenoménu školy a tím je vzdělávání metodou Montessori. V současnosti je na prvním stupni 5 tříd a na druhém jsou 4 třídy, které jsou zaměřeny na rozvíjení individuality každého žáka. Už od raného věku jsou děti vedeny k zodpovědnosti a samostatnosti.¹⁰¹

5.4 ŠVP vybrané školy

Školní vzdělávací program můžeme nalézt na webových stránkách školy. Příloha ŠVP obsahuje učební osnovy nepovinných a volitelných předmětů a je každoročně aktualizována dle výběru žáků. Můžeme zde nahlédnout tedy i do volitelného předmětu Náboženství. Tento předmět je charakterizován jako předmět, který rozvíjí a podporuje základní předpoklady křesťanského životního jednání a postojů. Umožňuje přístup ke křesťanské tradici, k biblickému poselství, seznamuje s křesťanským způsobem

¹⁰⁰ Školní vzdělávací program základní školy Orbis Pictus [online], [cit.13.3.2023], dostupné

na: <https://www.orbiska.cz/dokumenty?bsgrid-col51997-id=43635&do=bsgrid-col51997-download>

¹⁰¹ Základní informace | ZŠ a Montessori MŠ Prachatice, Národní 1018. ZŠ a Montessori MŠ Prachatice, Národní 1018 [online], [cit.13.3.2023], dostupné na: <https://www.narodka.cz/zakladni-informace.html>

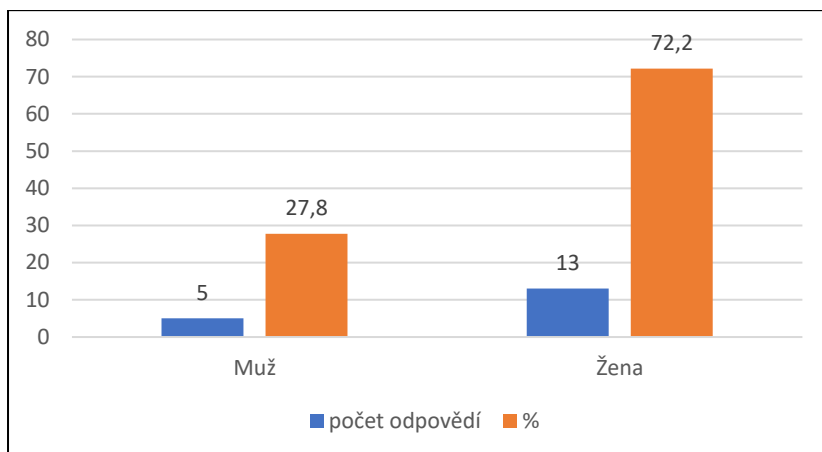
života, napomáhá k hledání základních lidských hodnot a orientaci v tomto světě. Předmět Náboženství je nabízen žákům jak na prvním, tak i druhém stupni základní školy. Podle počtu přihlášených se dělí žáci na skupiny, které se scházejí v časové dotaci 1 hodina týdně. Obsah vyučovacího předmětu zpracovává učitel předmětu Náboženství podle platných osnov vydaných Českou biskupskou konferencí v roce 2004 nebo osnov schválených diecézním biskupem a podle Kompendia katechismu katolické církve, vydaného Karmelitánským nakladatelstvím v Kostelním Vydří v roce 2006. Také se můžeme v ŠVP dočíst, jakých průřezových témat se předmět Náboženství dotýká. Příkladem je mediální výchova, osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, multikulturní výchova, environmentální výchova nebo výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.¹⁰²

Sběr dat

Nejdříve jsem kontaktovala ředitele a učitele předmětu Náboženství na vybraných školách a požádala je, zda by bylo možné u nich na školách dotazníkové šetření uskutečnit. Ve všech případech jsem dostala pozitivní odpověď. Nejprve jsem ředitelům škol rozeslala odkazy na dotazníky a domluvila se s nimi, aby tyto odkazy přeposlali ostatním učitelům na svých školách. Dotazník byl vytvořen v elektronické podobě a byl čistě dobrovolný, a tak se z obou škol dohromady vrátilo 18 odpovědí ze 60 rozeslaných odkazů. 59 respondentů dotazník otevřelo. Celková úspěšnost vyplnění dotazníku je tak 30,5 %. Dotazník obsahuje celkem 28 otázek, z čehož 12 uzavřených, 1 polouzavřenou a 15 otevřených. Takové množství otevřených otázek umožňuje respondentům vyjádřit svůj vlastní názor a postoj ke zkoumanému jevu.

¹⁰² ŠVP | ZŠ a Montessori MŠ Prachatice, Národní 1018. ZŠ a Montessori MŠ Prachatice, Národní 1018 [online], [cit.13.3.2023], dostupné na: <https://www.narodka.cz/svp.html>

5.5 Dotazník pro státní a církevní školu

Graf 1: Počet mužů a žen ve školách

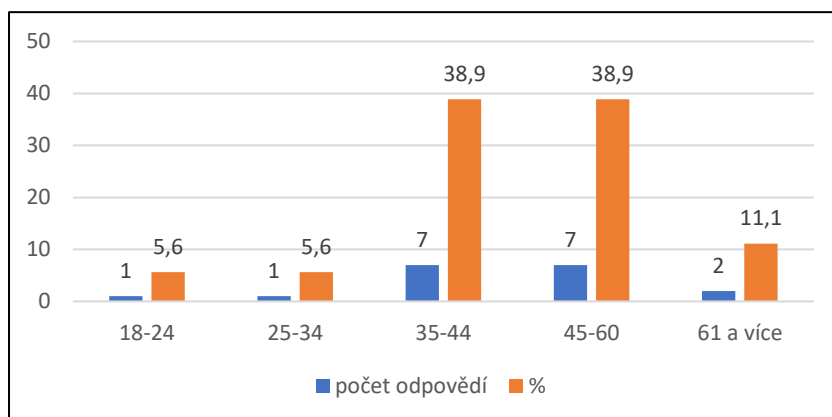
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 1: Počet mužů a žen ve školách

1. Jste?	počet odpovědí	%
Muž	5	27,8
Žena	13	72,2

Zdroj: vlastní zpracování

Na základní škole v Prachaticích a na základní škole v Táboře mi na dotazník odpověděla převážná většina žen, a to 13, což představuje 72,2 % všech respondentů. Potvrzuje se tak to, že dnes je obecně v učitelské profesi více žen.

Graf 2: Věk

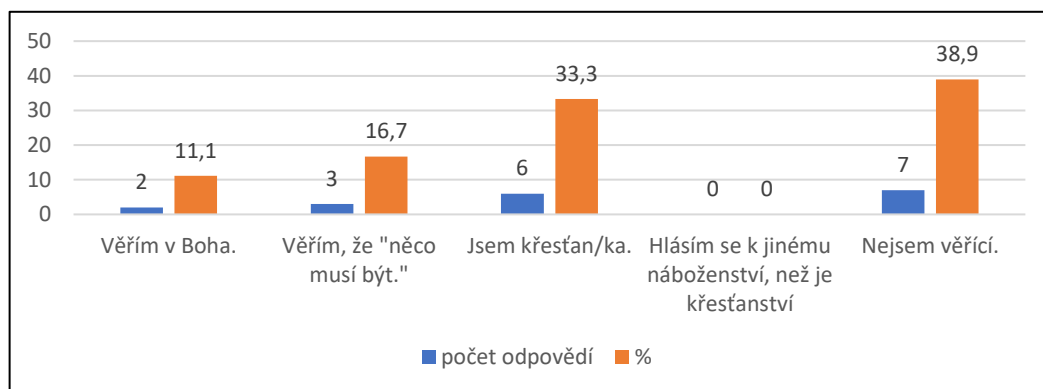
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 2: Věk

2. Jaký je Váš věk?	počet odpovědí	%
18-24	1	5,6
25-34	1	5,6
35-44	7	38,9
45-60	7	38,9
61 a více	2	11,1

Zdroj: vlastní zpracování

Z šetření vyplynulo, že v organizacích pracuje nejvíce učitelů ve věku od 35 let do 60 let, obě hodnoty tvoří dohromady 77,8 %, což je více než $\frac{3}{4}$ všech respondentů. 2 učitelé jsou starší 61 let a zbylí 2 učitelé jsou mladší než 35 let.

Graf 3: Vztah k víře

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 3: Vztah k víře

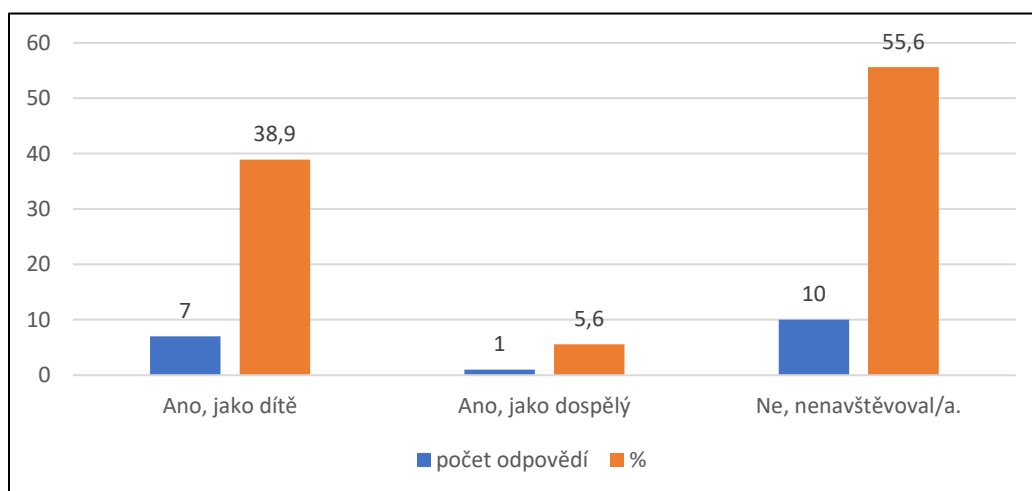
3. Jaký je Váš vztah k víře?	počet odpovědí	%
Věřím v Boha.	2	11,1
Věřím, že "něco musí být".	3	16,7
Jsem křesťan/ka.	6	33,3
Hlásím se k jinému náboženství, než je křesťanství	0	0
Nejsem věřící.	7	38,9

Zdroj: vlastní zpracování

Třetí otázka zjišťovala, zda učitelé učící na církevní škole a učitelé na škole státní jsou, nebo nejsou věřící. 7 učitelů patří do skupiny nevěřících, tvoří tak 38,9 %. Téměř stejný počet, 6 učitelů, tvoří skupina křesťanů- 33,3 %. Ostatní učitelé věří v Boha, ale nepovažují se za křesťany- 11,1 %, nebo věří, ale v „něco/někoho jiného“-16,7 %.

Otázka 4: Nevěříte – li v Boha nebo nejste křesťanem/ křesťankou, proč učíte na církevní škole? (Otázka pouze pro vyučující církevní školy.)

Tuto otázku jsem položila pouze vyučujícím na církevní škole v Táboře. Odpověděli na ni 4 učitelé. Tři napsali, že učí na církevní škole z důvodu, že věří v Boha, a jeden odpověděl, že také věří v Boha, ale určitě to není Bůh s lidskou tváří a vlastnostmi.

Graf 4: Návštěva hodin Náboženství učitelů škol

Zdroj: vlastní zpracování

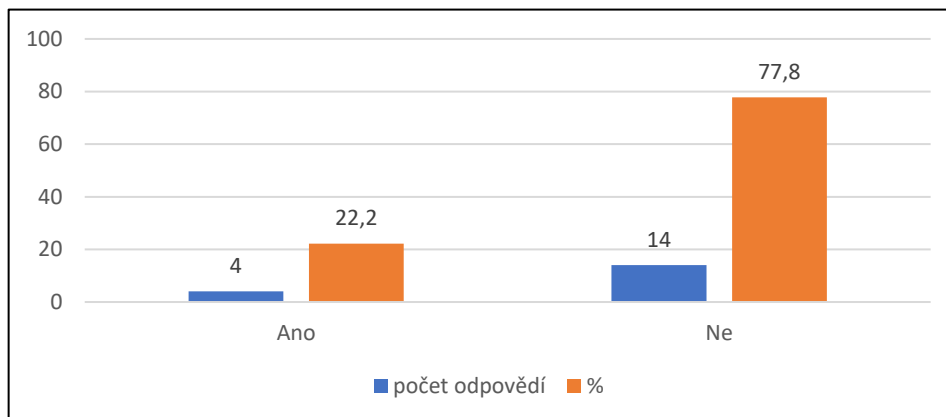
Tabulka 4: Návštěva hodin Náboženství učitelů škol

5. Navštěvoval/a jste někdy výuku náboženství?	počet odpovědí	%
Ano, jako dítě	7	38,9
Ano, jako dospělý	1	5,6
Ne, nenavštěvoval/a.	10	55,6

Zdroj: vlastní zpracování

Více než polovina učitelů (55,6 %) nikdy nenavštěvovala hodiny Náboženství, nemá proto osobní zkušenosti s náplní a průběhem výuky takového předmětu. 7 učitelů

navštěvovalo výuku náboženství jako dítě, tvoří tak 38,9 %. Pouze jeden respondent uvedl, že se výuky náboženství účastnil jako dospělý.

Graf 5: Vyučující hodin náboženství

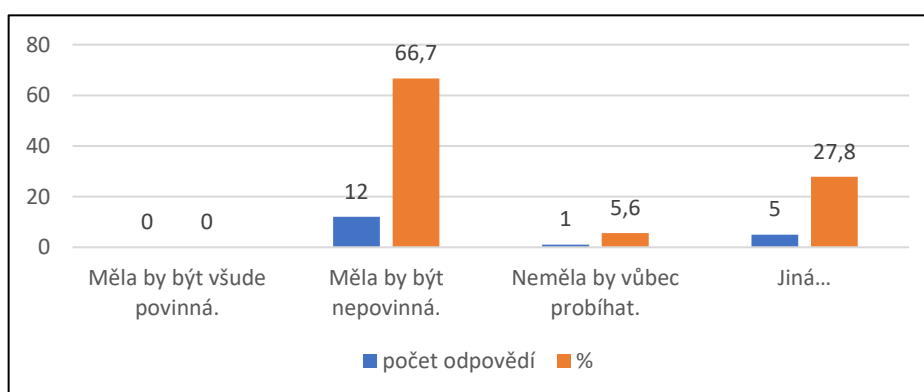
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 5: Vyučující hodin náboženství

6. Vyučujete předmět náboženství?	počet odpovědí	%
Ano	4	22,2
Ne	14	77,8

Zdroj: vlastní zpracování

Díky této otázce můžeme určit počet učitelů vyučujících předmět Náboženství. Ze všech respondentů tvoří učitelé náboženství 22,2 %, což odpovídá 4 respondentům.

Graf 6: Názor na výuku předmětu Náboženství ve škole

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 6: Názor na výuku předmětu Náboženství ve škole

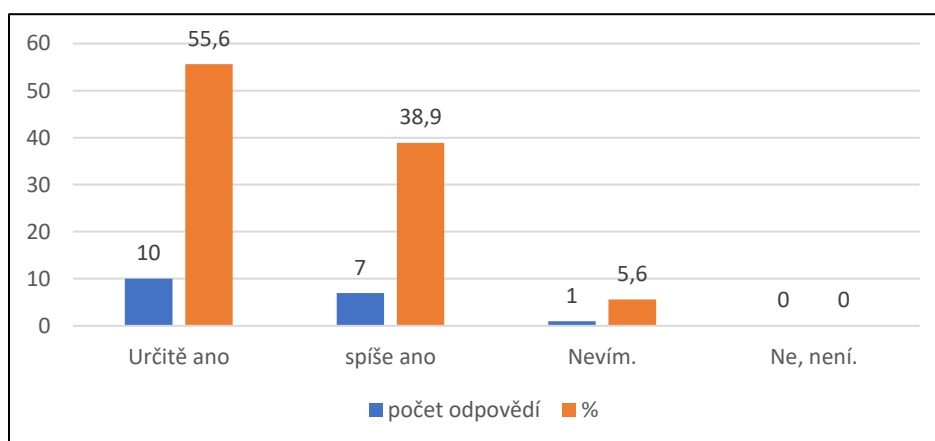
7. Jaký je Váš názor na výuku předmětu Náboženství ve škole?	počet odpovědí	%
Měla by být všude povinná.	0	0
Měla by být nepovinná.	12	66,7
Neměla by vůbec probíhat.	1	5,6
Jiná...	5	27,8

Zdroj: vlastní zpracování

Většina učitelů- 66,7 % se shodla na tom, že výuka náboženství by měla být nepovinná. 5 respondentů má jiný názor a pouze jeden, což je 5,6 %, je toho názoru, že výuka by neměla probíhat vůbec.

Otázka 8: Vyučujete o náboženských tématech ve Vašich předmětech? Pokud ano, jaká témata?

4 respondenti uvedli, že o náboženských tématech nevyučují. Ostatní uvedli, že jejich předmět nějaká náboženská témata obsahuje. 4 učitelé se dotýkají tématu Bible, 4 Vánoc a Velikonoc, 2 učitelé uvedli příbuzný obor etiku, 2 se dotýkají náboženství z hlediska zeměpisu a dějepisu a poslední dva se dotýkají témat různých.

Graf 7: Přínos výuky o náboženských tématech

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 7: Přínos výuky o náboženských tématech

9. Myslíte si, že je výuka o náboženských tématech přínosná?	počet odpovědí	%
Určitě ano	10	55,6
spíše ano	7	38,9
Nevím.	1	5,6
Ne, není.	0	0

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka zjišťovala, zda jsou náboženská témata pro žáky přínosná. 17 respondentů se shodlo, že je. 10 z nich si myslí, že mají náboženská témata přínos určitě, a 7, že spíše ano. Pouze jeden učitel si není jistý.

Otázka 10: Proč tak myslíte?

Nejvíce učitelů, a to 8, uvedlo, že výuka o náboženských tématech je přínosná z toho důvodu, že žáci získají nějaký všeobecný přehled. 5 učitelů uvedlo, že jsou důležitá pro znalost dějin. Další 2 napsali, že jsou dobrá pro duchovní rozvoj složky člověka, a jeden, že je to cesta k šťastnému životu. Dva respondenti uvedli, že si nemyslí, že by náboženská témata byla přínosná.

Otázka 11: Víte, co je obsahem výuky předmětu Náboženství na Vaší škole? Pokud ano, prosím uveďte konkrétní témata.

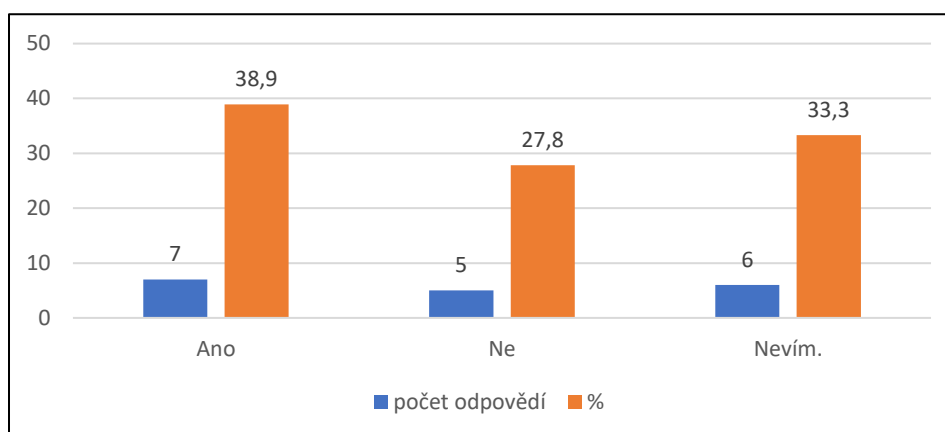
Obsahem výuky předmětu Náboženství je Bible, toto mínění mají 4 učitelé. Dalších 6 neví, co je obsahem předmětu, a 3 respondenti napsali, že vědí. V odpovědích se také dvakrát objevila odpověď, že obsahem výuky předmětu Náboženství jsou osnovy, a dvakrát, že jde o vztah s Bohem. Jedna odpověď byla, že obsahem jsou církevní události během celého roku.

Otázka 12: Co byste si uměl/uměla představit jako důležitá témata výuky náboženství na Vaší škole, kdyby byl takový předmět vyučován jako povinný?

3 učitelé uvedli, že nevědí, která témata by mohla být důležitá, a stejný počet učitelů uvedl, že nejsou pro povinnou výuku náboženství. Také 3 učitelé odpověděli, že si myslí, že důležitým tématem hodiny je etika. Dva učitelé odpověděli, že důležité je kladení otázek, stejně tak další dva, že kořeny a smysl víry jsou podstatnými tématy. Po jednom respondentovi byly pak uvedeny odpovědi, např. hlavní světová náboženství, kategorický imperativ, Ježíš Kristus, Kniha Genesis nebo mezilidské vztahy.

Otázka 13: Proč jste si vybral/a právě církevní školu jako místo svého působení? (Otázka pouze pro vyučující církevní školy.)

Ze 4 respondentů na církevní škole jeden učitel neodpověděl, jeden se zmínil o lepších vztazích na pracovišti, jeden uvedl, že je součástí komunity, a jeden, že je jeho působení na církevní škole spíše náhoda.

Graf 8: Zájem o náboženství mezi žáky

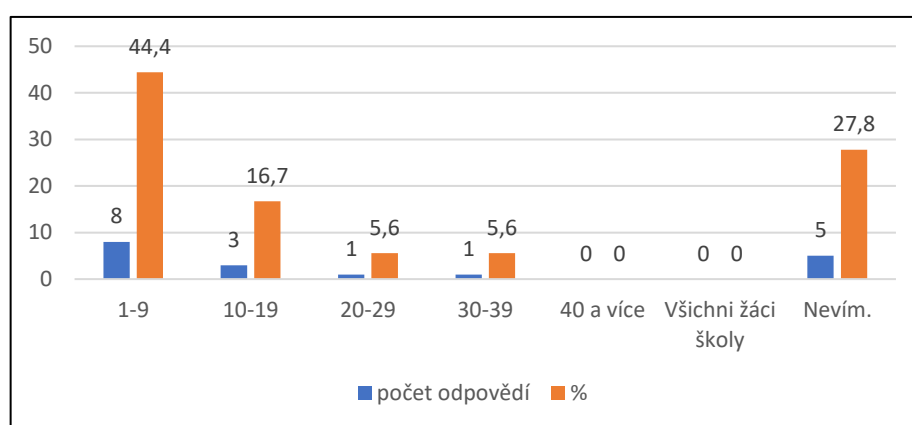
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 8: Zájem o náboženství mezi žáky

14. Je mezi žáky o náboženství zájem?	počet odpovědí	%
Ano	7	38,9
Ne	5	27,8
Nevím.	6	33,3

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka měla za úkol zjistit, zda se žáci o náboženství zajímají, či nikoli. 7 učitelů (38,9 %) si myslí, že zájem o náboženství je, podobný počet učitelů, a to 6 (33,3), neví a 5 učitelů (27,8 %) si myslí, že o náboženství zájem není.

Graf 9: Průměrný počet žáků na hodině náboženství

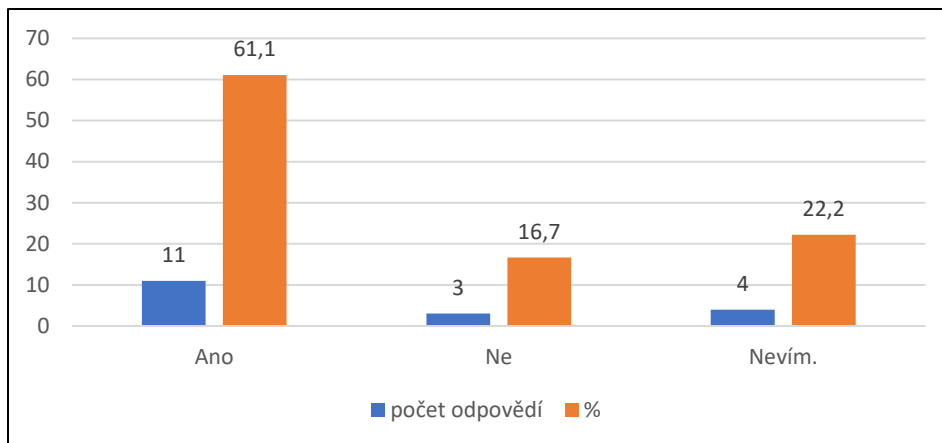
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 9: Průměrný počet žáků na hodině náboženství

15. Kolik žáků průměrně navštěvuje hodiny náboženství?	počet odpovědí	%
1-9	8	44,4
10-19	3	16,7
20-29	1	5,6
30-39	1	5,6
40 a více	0	0
Všichni žáci školy	0	0
Nevím.	5	27,8

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka má za úkol reflektovat počet žáků na hodině Náboženství. Většinou je počet žáků mezi 1-9, maximálně 10-19. 27 % učitelů neví, kolik dětí přibližně na výuku náboženství dochází. Tyto odpovědi jsou velmi ovlivněny tím, že výuka na obou školách je nepovinná, proto je počet žáků náboženství nižší.

Graf 10: Výhody výuky předmětu Náboženství na škole

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 10: Výhody výuky předmětu Náboženství na škole

16. Vidíte nějaké výhody toho, že je na Vaší škole nabízena výuka předmětu Náboženství?	počet odpovědí	%
Ano	11	61,1
Ne	3	16,7
Nevím.	4	22,2

Zdroj: vlastní zpracování

Na tuto otázku mají vyučující většinový názor (61,1 %), a to takový, že výuka předmětu Náboženství výhody přináší. 4 učitelé nevědí a pouze 3 odpověděli, že výhody předmět Náboženství nepřináší.

Otázka 17: Pokud ano, jaké?

Nejvíce učitelů, a to 5, si myslí, že výhodou je větší výběr, dva, že jde o rozšíření znalostí, a opět dva učitelé uvedli, že je výhodou pro žáky dostupnost. Dva učitelé nevědí,

jaké výhody má předmět Náboženství, a jeden uvedl, že náboženství je součástí života. Podle jednoho názoru patří náboženství do základní nabídky.

Otázka 18: Jak se projevuje víra ve Vašich hodinách?

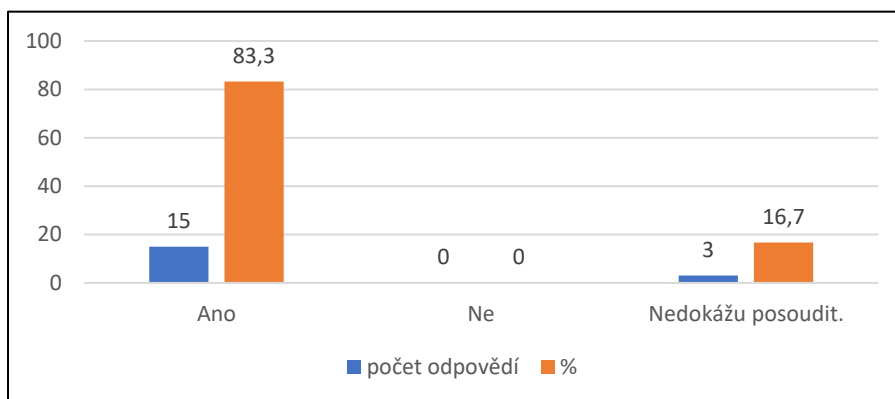
Nejvíce učitelů odpovědělo, že nijak, a to 6. Další dva odpověděli, že projev víry v hodině nelze definovat. Poté byly uvedeny odpovědi (vždy jeden vyučující), že skrze historii a tradice, Starý zákon, modlení, Boha, že celé je to s vírou o víře. Jedna učitelka uvedla, že předává to, co sama žije. Jeden učitel také uvedl, že se víra projevuje ve svobodě, a jeden, že se projevuje v dobru, spravedlnosti a laskavosti.

Otázka 19: Jak byste popsali budoucímu žákovi Vaši školu? V čem je výjimečná?

3 učitelé uvedli, že nevědí, v čem je jejich škola výjimečná. Poté se odpovědi lišily. Jeden uvedl, že je to moderní škola s moderní výukou, jeden, že přistupuje k žákovi individuálně, jeden, že je jejich škola výjimečná ekologickým přístupem a rozšířenou nabídkou ČJ. Další odpověděl, že škola nabízí environmentální výuku a výuku matematiky a českého jazyka, že škola má novou venkovní učebnu s jezírkem a herními prvky. Jeden učitel také uvedl, že nejsou výjimečná škola, a jeden naopak uvedl, že jsou výjimečná škola ve všem. Další odpověď byla, že nejlepší je, když kladou otázky žáci, nikoli učitelé, a další, že jejich škola je výjimečná ve výuce náboženství. Jedna odpověď obsahovala také sportovní úspěchy a úspěchy v přijímacím řízení na SŠ. Další respondent viděl výjimečnost v přátelském prostředí – většinou milí spolužáci, výborný pedagogický sbor, nově opravené prostory, moderní vybavení i postupy výuky. Jedna odpověď byla, že škola je podporující, kreativní a inovativní, a další, že škola poskytuje velký výběr možností k seberealizaci. Objevila se zde i odpověď, že žáci se zde dozvědí něco o stvoření světa a jaké je jeho poslání. Další odpovědí bylo rodinné prostředí a poslední uvedenou odpovědí byla široká nabídka kroužků, přátelská atmosféra školy, skvělé vybavení, příjemné prostředí a výborní učitelé.

Otázka 20: V čem spatřujete přínos Vaší práce? (pouze pro vyučující předmětu Náboženství)

Na tuto otázku odpověděli 4 učitelé předmětu Náboženství. Dva spatřují přínos v tom, že poskytují něco navíc, jeden v tom, že má možnost vést citlivější a hodnější žáky, a poslední vidí přínos v tom, že plní misijní příkaz Ježíše Nazaretského.

Graf 11: Vyhýbání se stereotypům v hodinách

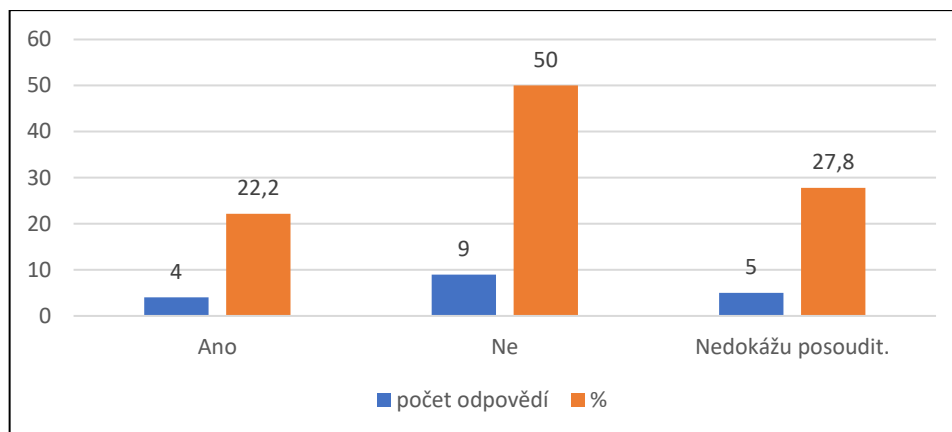
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 11: Vyhýbání se stereotypům v hodinách

21. Snažíte se ve Vašich hodinách vyhýbat stereotypům?	počet odpovědí	%
Ano	15	83,3
Ne	0	0
Nedokážu posoudit.	3	16,7

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku ohledně stereotypů ve výuce odpovědělo 83,3 % tak, že se jim snaží ve svých hodinách vyhýbat. Pouze 3 lidé, tvořící 16,7 % všech odpovídajících, nedokáží danou problematiku posoudit.

Graf 12: Výuka náboženství je stereotypní

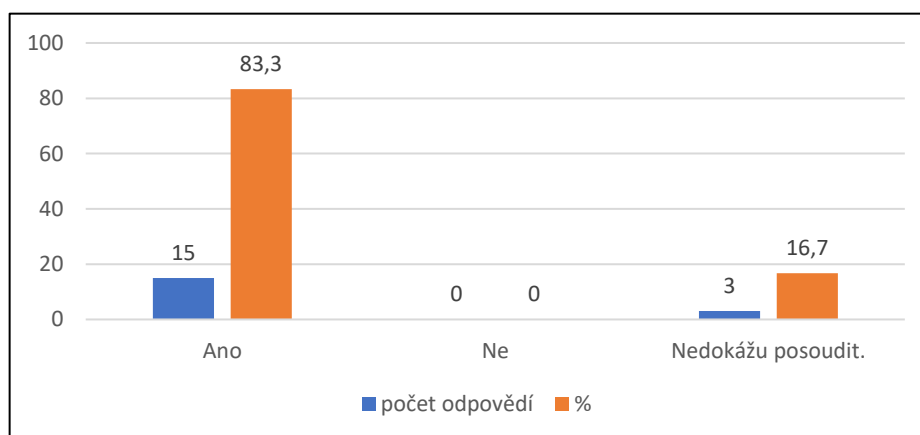
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 12: Výuka náboženství je stereotypní

22. Domníváte se, že je výuka náboženství stereotypní?	počet odpovědí	%
Ano	4	22,2
Ne	9	50
Nedokážu posoudit.	5	27,8

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku, zda si učitelé myslí, že je výuka náboženství stereotypní, odpovědělo přesně 50 % učitelů, že není. 27,8 % odpovědělo, že nedokážou posoudit, a 22,2 % odpovědělo, že si myslí, že výuka náboženství stereotypní je.

Graf 13: Moderní technologie ve výuce náboženství

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 13: Moderní technologie ve výuce náboženství

23.Myslíte si, že do hodiny Náboženství patří moderní technologie?	počet odpovědí	%
Ano	15	83,3
Ne	0	0
Nedokážu posoudit.	3	16,7

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku, zda do výuky náboženství patří moderní technologie mají učitelé jasno, 15 z nich, 83,3 % všech odpovědí, je pro využívání a zařazování moderních technologií do výuky. Pouze 3 respondenti označili odpověď-nedokážu posoudit.

Otázka 24: Jakou roli hraje výuka náboženství na Vaší škole?

Tři učitelé si myslí, že náboženství na jejich škole hraje roli minimální, dva nevědí a dva si myslí, že výuka je nedílnou součástí nepovinných předmětů. Poté byly uvedeny odpovědi (vždy jeden vyučující) – obohacení možností pro zájemce, rozšíření, filozofické poznávání, výuka náboženství hraje roli výchovnou a vzdělávací, má u nás několikaletou tradici, spojující, naštěstí žádnou, viz.ot.20, nemohu posoudit nebo zcela přirozenou. Jednou se objevila odpověď, že ve škole se koná Tříkrálová sbírka, katechetka dělá pro třídy na požádání tematické besedy k adventu nebo Velikonocím.

Otázka 25: Jak by podle Vás měla vypadat ideální výuka náboženství (náplň předmětu)? Co by mělo být jejím cílem?

Tři učitelé odpověděli, že nemohou posoudit, 2 netuší. Ostatní (vždy jeden) odpověděli, že výuka na jejich škole je v pořádku, že výuka by ideálně vůbec neměla probíhat – nepatří do školy, jeden uvedl, že by náplní měla být etika, studium Bible, mít nebo být. Jeden uvedl, že obsahem by měly být morální hodnoty, jeden uvedl heslo – Nedělej druhému to, co nechceš sám., další si myslí, že obsahem by měly být dobré vztahy. Jiný uvádí osobní vztah s Bohem nebo další sděluje, že obsahem by měla být různá témata, která pomáhají k tomu, aby z dítěte vyrostl dobrý člověk. Také zde zazněla odpověď, že obsahem by mělo být skoro všechno založené na prožitcích, takže na hře apod...cílem

je samozřejmě dozvědět se o stvoření světa, lidstva. V jedné odpovědi se také objevilo střídání didaktických přístupů a využívání IT techniky. Další vyučující uvedl, že cíl spatřuje v pomoci při cestě najít správný životní směr. Jeden učitel také napsal, že dle jeho soudu by cílem jakékoli náboženské formace měl být zdravý člověk, který má osobní vztah k trojjedinému Bohu a stejně také k lidem a společnosti. Poslední učitel uvedl, že obsahem by mělo být vedení k důležitým hodnotám, postojům atd.

Otázka 26: Zvyšuje podle Vás výuka náboženství prestiž školy?

8 učitelů odpovědělo, že náboženství zvyšuje prestiž školy, 4 odpověděli, že naopak ne, a 3 nevědí. Dva uvedli, že náboženství je pro žáky obohacením, a v jedné odpovědi bylo uvedeno, že učitel doufá, že náboženství prestiž zvyšuje.

Otázka 27: Je podle Vás lepší pojmout výuku náboženství tradiční metodou, nebo ji inovovat?

Sedm učitelů je pro inovaci výuky náboženství, čtyři nevědí a dva si myslí, že by výuka měla být jak inovovaná, tak i pojatá tradiční metodou. Jeden uvedl, že je se způsobem výuky spokojený, a jeden, že výuka náboženství je už hodně inovovaná. V jedné odpovědi se objevil názor, že by se mělo spojovat náboženství s ostatními předměty, fyzikou, přírodovědou, historií, etikou atd., a v jedné odpovědi zaznělo, že tradice je velmi důležitá...pravá tradice je však živá, dynamická, tj. vždy se přizpůsobující znamení času. Z řečeného plyne, že stejně jako církev (která jest seper reformanda), tak i výuka náboženství musí být inovativní.

Otázka 28: Prověřujete v hodinách Náboženství znalosti ústně, nebo písemně?

Nejvíce učitelů, a to 13, odpovědělo, že znalosti neprověřují. Dva odpověděli, že ústně i písemně, a dva odpověděli, že ústně. Jeden odpověděl, že jak kdy.

5.6 Rozhovor s ředitelkou státní školy

Rozhovor s ředitelem obsahuje čtyři otázky. Týkají se toho, zda ředitelé vědí, co je náplní hodiny Náboženství, jak taková hodina probíhá, jestli se pro dané hodiny vypracovává ŠVP a zda se konají nějaké akce, soutěže ve škole, i mimo ni, s náboženstvím spojené.

Náplň hodiny Náboženství

Hodiny Náboženství obsahují základní teze z náboženského učení, základy katechismu a práci s Biblií. Vyučuje se na příkladech ze života a velkou roli hraje náboženství i v rámci etické výchovy.

ŠVP

Paní učitelka předmětu Náboženství vypracovává ŠVP velmi podrobně.

Spolupráce s místní církví

Paní učitelka předmětu Náboženství vždycky informuje o všech akcích, které církev organizuje-dětská mše, Tříkrálová sbírka, beseda s panem vikářem. Také připravuje různé programy ještě s jednou paní učitelkou předmětu Náboženství, program předvedou hlavně na Velikonoce a Vánoce.

Náboženské akce

Škola nic takového nepořádá.

5.7 Rozhovor s vyučujícím předmětu Náboženství na státní škole

Rozhovor určený pro učitele předmětu Náboženství obsahuje 12 otázek, které se týkají převážně náplně hodin Náboženství a jejich průběhu, také se týkají spolupráce s místní církví, zájmu žáků o náboženství nebo toho, jak je výuka náboženství hodnocena.

ŠVP

Charakteristiku toho předmětu v ŠVP před několika lety vypracovalo diecézní katechetické středisko. Je zde velmi pěkně vypracovaná provázanost mezi předměty, paní učitelka se ale nemůže ŠVP striktně držet, protože obsahy jsou určeny pro jednotlivé ročníky a Náboženství jako nepovinný předmět navštěvuje každý rok jiná skupina žáků. Předmět Náboženství se dotýká neustále ostatních oborů, spojuje úplně všechno. Učení dětí na prvním stupni je „čistokrevná“ etika na základě biblických příběhů.

Průběh výuky předmětu Náboženství

Hodiny jsou spíše volnější, lavice často tvoří kruh. Na začátku se většinou říká modlitba, děti na ni mají i službu. Některé skupiny by se neztíšily, modlitba je tedy nahrazena písničkou. Ta je jednoduchá, v kruhu, na koberci, je to hodně individuální a podle naladění dětí. Hlavní je si s dětmi povídat, i o tom je náboženství. Tím povídáním se pak přejde do tématu, které se má probrat. Nyní se víc, na základě biblických příběhů, dotýkají žáci s učiteli etiky. Někdy využívají i časopisy. Většinou se na konci chytají za ruce a ten, kdo měl službu na modlitbu, posílá pozdrav – něco jako elektrika. Když se koná nějaká akce, řeknou si o ní a zavolají ahoj – oni vědí, že to znamená: Ať hoří oheň Ježíšův.

Spolupráce s místní církví

Většina dětí se s farářem sejde, ale někteří ho znají jen z vyprávění.

Zájem žáků o náboženství

Náboženství žáky zajímá jako každá jiná oblast vzdělávání. Jsou ale také děti, které přihlásí rodiče z důvodu účasti dětí na svátostech. Rodiče touží, aby na svátosti děti šly, bohužel zde však vše často končí a po přibližně třech letech už děti na náboženství nechodí. Zhruba půlka dětí je z věřících rodin.

Materiály a moderní technologie

Moderní technologie lze využívat, ale dětem jde hlavně o povídání. Byla možnost vypracovat si banku nápadů na interaktivní tabuli i pro hodiny Náboženství, ale učitelé s ní příliš nepracují. Občas paní učitelka předmětu Náboženství něco z banky využije nebo pustí nějaký film.

Stereotypy v hodinách

Každý učitel má určitý rámec. Třeba paní učitelka odbourala modlitbu na konci, protože děti ji naučily být více flexibilní.

Evaluace, reflexe, hodnocení

Náboženství jako nepovinný předmět je klasifikovaný slovním hodnocením. Na konci hodin se hodnocení nestíhá.

Učení hrou

Dříve si paní učitelka náboženství přípravy poctivě dělala. Dnes má ale příběhy už v hlavě, takže třeba když děti zlobí, vsune do výuky nějaký příběh. Často učitelé zařazují také pohyb.

Změny

Náboženství je jedním z nejdůležitějších předmětů. Nemáme ale učitele a ani mladé kněze, zájem žáků je však pořád stejný.

5.8 Rozhovor s ředitelem na církevní škole

Náplň hodiny Náboženství

V první, druhé a třetí třídě se dělá liturgický rok, mezitím se dál vyprávějí biblické příběhy, které dětem připomínají život izraelského národa, hlavně pána Ježíše, učedníků a církve. Součástí je samozřejmě vždycky modlitba.

ŠVP

Nepovinné předměty nemusejí v ŠVP být, a tak je ŠVP neobsahuje.

Spolupráce s místní církví

Pan farář do školy dochází, učí zde religionistiku, což je předmět povinný v osmé a deváté třídě. V 8. třídě se probírají světová náboženství východu a islám, v 9. třídě trochu hlouběji pak křesťanství a židovství. Pan farář jezdil s dětmi i na ozdravné pobyty – v zimě na hory, někdy i v létě.

Náboženské akce

Na soutěže se nejedí, dříve se dělaly poutě. Na začátku školního roku je společné zahájení v kostele. V době adventu a před Velikonocemi bývaly, ale už také nejsou, takové úvody do Vánoc a Velikonoc, kam pan farář přišel a povídal vždy nějaký příběh se svátky spojený. Teď se škola snaží spolupracovat se soukromými školami založenými na té církevní bázi křesťanství, ať už je to Naviz v Říčanech, nebo Parentes v Praze.

5.9 Rozhovor s vyučujícím předmětu Náboženství na církevní škole

ŠVP

V ŠVP nic nemáme. Menší ročníky pan učitel učil podle Katecheze dobrého pastýře, nyní často využívá nedělního čtení evangelia a na to navazuje. Hraničních oborů se příliš nedotýká, občas se s žáky baví o volném čase nebo psychologii.

Průběh výuky předmětu Náboženství

Na začátku se zpívá písnička, která má formu modlitby, a pak většinou následuje nějaký výklad z Bible. Nejčastěji je využíváno toho, že se vypráví příběh a děti jej kreslí nebo mají připravenou omalovánku, a tím jsou zabavené fyzicky. Dostávají otázky, odpovídají. U starších se jedná i o práci s textem. Zakončením hodiny je modlitba zase v podobě písni. Písnička na začátku a na konci může být brána jako rituál. Děti mají také rituál a to ten, že se na začátku schovají a chtějí, aby je učitel hledal.

Spolupráce s místní církví

Připravujeme dětské mše. Děti nacvičí písničky a v neděli je dětská mše, kam jsou pozvané.

Zájem žáků

Někdo chce na náboženství chodit a někoho přihlásí rodiče. Chodí sem děti z věřících i nevěřících rodin, v jakém poměru se nedá odhadnout, možná, že více je dětí z nevěřících rodin.

Materiály a moderní technologie

Sledování filmů, učitel náboženství často používá iPad.

Stereotypy

Asi žádné.

Evaluace, reflexe, hodnocení

Náboženství je vyučováno jako nepovinný předmět, na který se děti přihlásí a který pak mají uvedený na vysvědčení. Do čtvrté třídy slovní hodnocení, od páté třídy známkování. Na hodinách žádné hodnocení neprobíhá.

Učení hrou

Když je to možné, vyučující hru zařadí. Když to jde, snaží se místo hry spíše o zážitek.

Změny

Změny, které nastávají, jsou konstantní. V první třídě se přihlásí hodně dětí, v druhé také, ale pak už je tendence ubývajících.

6 Vyhodnocení

Z kvantitativního dotazníkového šetření vyplynulo, že učitelé souhlasí s výukou nepovinného předmětu Náboženství a většina z nich se nějakým způsobem náboženství dotýká ve svých hodinách. V podstatě všichni účastníci dotazníkového šetření se shodli také na tom, že výuka náboženských témat je přínosná a že výuka předmětu Náboženství přináší školám výhody v podobě obohacení žáků a v dostupnosti. Náboženství je součástí dějin, patří k všeobecnému vzdělávání a rozvíjí duchovní rozměr člověka. Bohužel moc učitelů nemá přehled o náplni předmětu Náboženství. Většina lidí je toho názoru, že hlavní činností v hodině Náboženství je čtení z Bible. Důležitými tématy v hodinách jsou pro několik učitelů etika, světová náboženství nebo mezilidské vztahy. Mezi žáky na konkrétních školách zájem o náboženství spíše přetrvává. Hodinu navštěvují průměrně v počtu 7-10 žáků. Podle názoru učitelů jsou a měly by být školy inovativní, moderní, s moderní výukou náboženství. Ve školách převládá přátelský kolektiv, což se týká jak pedagogů, tak žáků. Všichni učitelé se snaží vyhýbat stereotypům. Výuka předmětu Náboženství není vnímána jako stereotypní a do hodin Náboženství patří, podle názoru většiny, moderní technologie. Hodina Náboženství je brána v mnoha případech jako doplňkový předmět. Znalosti se v ní většinou neprověřují, pokud ano, tak ústně. Ideální náplní a cílem předmětu jsou morální hodnoty, vztahy, didaktické metody a vedení k hodnotám a postojům. Podle všech učitelů zvyšuje hodina Náboženství prestiž školy.

Kvalitativní šetření ve formě rozhovorů s řediteli a učiteli předmětu Náboženství na obou základních školách poskytuje informaci o tom, co je na uvedených školách náplní hodin Náboženství. Z rozhovorů je zřejmé, že součástí hodin Náboženství je vždy modlitba, která se většinou odehrává na začátku hodiny, poté přichází vyprávění a interpretace biblických příběhů hravou formou a na konci se odehrává nějaké rozloučení. Na hodinách Náboženství se učitelé s žáky také velmi často zabývají situacemi, které momentálně žáci prožívají nebo se dotýkají témat patřících do hodin etiky. V průběhu roku často pracují s tématem liturgického roku. Pořádají různé akce spojené s místní církví, a to především o Vánocích a Velikonocích, tedy o nejvýznamnějších křesťanských svátcích. Hodiny Náboženství nejsou na svém konci hodnoceny, neprobíhá žádná evaluace ani reflexe. Na konci pololetí se žákům píše na vysvědčení slovní hodnocení, nebo uděluje známka. V hodinách Náboženství mohou učitelé využívat moderních technologií, počítače, projektory, interaktivní tabule, flešky

nebo přehrávače, ale často je nepotřebují, dětem stačí povídání, a když je třeba, nebo je to zrovna vhodné, pustí jim vyučující film.

V průběhu let nezaznamenávají dotazování učitelé ani tak pokles zájmu žáků o náboženství, ale spíše pokles dostatečně kvalifikovaných učitelů předmětu Náboženství, kteří by přicházeli do škol a šířili evangelium.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké povědomí a představy mají učitelé dvou vybraných základních škol o vyučování předmětu Náboženství.

V první části této práce je formou odborné rešerše představena výuka předmětu Náboženství, jsou zde uvedeny rozdíly mezi výukou náboženství a katechezí na faře, předmět je zařazen do legislativních a kurikulárních dokumentů a je zde uvedeno, v jaké formě může být hodina Náboženství na školách realizována. V následující části představuje práce vztah školy a církve, dozvídáme se, co je církevní škola a jaký je křesťanský učitel. Bakalářská práce dále popisuje podobu předmětu Náboženství, jeho metody, cíle nebo hodnocení a věnuje se jeho náplni.

Pojetí hodiny Náboženství je u všech učitelů náboženství podobné a nezáleží na tom, zda se jedná o školu státní, nebo církevní. V obou typech škol jsou cíle, metody, klasifikace, ale i náplň hodin Náboženství založeny na téměř stejné bázi, a k žádným větším odlišnostem tedy nedochází.

Učitelé konkrétních škol, kteří nevyučují předmět Náboženství, se vyjádřili v dotazníku tak, že hodiny Náboženství by měly být nepovinné, avšak témata spojená s náboženstvím jsou podle nich pro žáky přínosná. Představují si, že jsou hodiny Náboženství tvořeny čtením Bible a povídáním o liturgickém roce. Myslí si, by se tyto hodiny měly také částečně inovovat a učitelé by měli využívat nové, moderní způsoby výuky.

Učitelé hodin Náboženství naproti tomu v rozhovorech uvedli, že se snaží ve výuce využívat hravou a zážitkovou formu vzdělávání, která by jejich žáky zaujala. Jedná se ale spíše o tradiční způsob učení formou her, zpěvu písní, malování nebo využití pohybu apod. Při takovém způsobu vedení hodiny nejnovější interaktivní technologie vlastně nepotřebují.

Výsledkem této práce je také zjištění, že ředitelé obou škol výuku náboženství podporují, snaží se o spolupráci s místní církví a mají přehled, jak výuka předmětu Náboženství u nich na škole vypadá.

Tímto byl cíl práce naplněn a dvě ze čtyř výchozích hypotéz byly potvrzeny.

Seznam použitých zdrojů

BUTTA, Tomáš. *Náboženské vyučování v české reformaci: příspěvek k dějinám a funkci katechismu*. Praha: vydáno vlastním nákladem, 2016.
ISBN 978-80-7000-122-6.

ČBK: *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: Česká biskupská konference, 2015.

DŘÍMAL, Ludvík. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. ISBN 80-7266-122-1.

FIEDOR, Petr. *Bůh: svržení předsudků a mýtů*. Olomouc: Arché Publishing, 2018. ISBN 978-80-906934-3-2.

HÁBL, Jan a David LOULA. *To nejlepší z Komenského Obecné porady o nápravě věcí lidských*. Vojnův Městec: České studny, 2019. ISBN 978-80-905574-6-8.

HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-388-8.

HERCIKOVÁ, Pavla, E. *Křesťanská výchova dětí*. Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 2002. ISBN 80-239-0353-5

HOLLANDER, H. *Katechetika*. Řím: Křesťanská akademie, 1971. ISBN neuvedeno.

HORÁK, Záboj. *Církev a české školství: právní zajištění působení církvi a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3623-5.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JIRÁSKOVÁ, Věra. *Multikulturní výchova: předsudky a stereotypy*. Praha: Epoque, 2006. ISBN 80-87027-31-0.

- KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI, Lukáš KUBALA, Veronika KREJČÍ a Martin HAVELKA. *Moderní technologie ve výuce: (o moderních technologiích ve výuce s pedagogy pro pedagogy)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2021. ISBN 978-80-244-5925-7.
- KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-059-4
- LECHNER, Martin a Angelika GABRIEL. *Religionssensible Erziehung, Impulse aus dem Forschungsprojekt „Religion in der Jugendhilfe“*. Mnichov: Don Bosco, 2009. ISBN 978-3-7698-1741-6
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
- MA'SÚMIÁN, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*. Brno: Jota, 1996. ISBN 80-85617-83-8
- MUCHOVÁ, Ludmila. *Úvod do náboženské pedagogiky*. Druhé, přepracované vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. ISBN 80-238-7106-4
- MUCHOVÁ, Ludmila. *Rámcové vzdělávací programy: šance nebo úskalí pro výuku náboženství na státních školách*. Přednáška na mezin. katechet. konferenci. Smílovice. PF OU, 2004.
- MURŇOVÁ, Eva a MUCHOVÁ, Ludmila *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy: (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*. Praha: Česká biskupská konference, 2004. ISBN 80-239-9578-2.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- PLHOŇ, Jiří. *Vyznání víry: soubor katechezí pro žáky 2. stupně ZŠ a pro středoškolskou mládež. Ilustroval Lenka KRÁTKÁ*. Rosice u Brna: Gloria, 2005. ISBN 80-86760-20-0.

- PODZIMEK, Michal. *Bůh ve škole: od uzavřeného dogmatu k dospělé křesťanské spiritualitě...* Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2021. ISBN 978-80-7465-498-5.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- REMERY, Michel. *Tweetuj s Bohem*. Druhé, přepracované vydání. Přeložil Magdaléna ŠOBÁŇOVÁ. Praha: Paulínky, 2017. ISBN 978-80-7450-264-4.
- Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity*. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, [1999] -. ISSN 1212-8570.
- Školská sekce pastoračního centra. *Jděte do celého světa a žijte evangelium*, Olomouc, 1992.
- ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Praha: SPN, 1992. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-26123-x.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TOMÁŠEK, František. *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*. Brno: Nibowaka, 1992. ISBN 80-901294-0-4
- TRETERA, Ivo. *Nástin dějin evropského myšlení: od Thaléta k Rousseauovi*. 4. vyd. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-171-X.
- WALDENFELS, Hans. *Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života a světa*. Přeložil Karel ŠPRUNK. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-062-1
- WALTEROVÁ, Eliška. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-083-2.

Elektronické zdroje

Biskupství královéhradecké | *Biskupství královéhradecké. Biskupství královéhradecké* |

Biskupství královéhradecké [online], [cit. 11.03.2023], dostupné

na: <https://www.bihk.cz/>

Církevní rok a svátky - Církev.cz. Církev.cz [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <http://tisk.cirkev.cz/cs/cirkevnirok.html>

Diecézní katechetické centrum Biskupství brněnského – Legislativa pro výuku

náboženství. Diecézní katechetické centrum Biskupství brněnského –

NADPISH1 [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://kc.biskupstvi.cz/legislativa/#:~:text=%C5%A0koln%C3%AD%20vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%AD%20program%20%28%C5%A0VP%29%20a%20nepovinn%C3%BD%20p%C5%99edm%C4%9Bt%20n%C3%A1bo%C5%BEnstv%C3%AD,jen%C5%BE%20se%20stane%20sou%C4%8D%C3%A1st%C3%AD%20%C5%A0koln%C3%ADho%20vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%ADho%20programu%20%28%C5%A0VP%29>

Evagnet. Evangnet [online], [cit. 07.03.2023], dostupné

na: https://www.evangelnet.cz/cce/czr/usneseni/u_34_1/Prilohy/TISK_18_08_Osnovy%20pro%20vyuku%20nabozenstvi.pdf

Filosofie a etika ›Základy společenských věd ›Uč se online! - Vše, co potřebuješ

do školy. Uč se online! - Vše, co potřebuješ do školy [online], [cit. 06.03.2023],

dostupné na: [https://www.ucseonline.cz/skola/stredni-skola/skolni-](https://www.ucseonline.cz/skola/stredni-skola/skolni-zapisky/zsv/filosofie-a-etika/)

[zapisky/zsv/filosofie-a-etika/](https://www.ucseonline.cz/skola/stredni-skola/skolni-zapisky/zsv/filosofie-a-etika/)

iZIDOOR – aplikace pro duchovní růst. iZIDOOR – aplikace pro duchovní

růst [online], [cit. 11.03.2023], dostupné na: <https://www.izidoor.cz/ONas.aspx>

Katolická základní škola v Uherském Brodě – Jirchářská 823, Uherský Brod [online],

[cit. 06.03.2023], dostupné na: [https://www.kzsub.cz/wp-](https://www.kzsub.cz/wp-content/uploads/2020/09/kodex-krestanskeho-ucitele.pdf)

[content/uploads/2020/09/kodex-krestanskeho-ucitele.pdf](https://www.kzsub.cz/wp-content/uploads/2020/09/kodex-krestanskeho-ucitele.pdf)

Modlitba – Wikipedie. [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Modlitba>

Náboženství – Wikipedie. [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1bo%C5%BEnstv%C3%AD>

Object moved [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fkc.biskupstvi.cz%2Fstorage%2Fdokumenty%2FPodklady_pro_SVP_nabozenstvi.docx&wdOrigin=BROWSELINK

Odborný článek: Náboženství ve školách v souladu s rámcovými vzdělávacími

programy. Metodický portál / Odborné články [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/1746/NABOZENSTVI-VE-SKOLACH-V-SOULADU-S-RAMCOVYMI-VZDELAVACIMI-PROGRAMY.html>

Osobnost učitele a vychovatele – Pedagogika – Maturitní otázky. Soukromé a státní

vysoké školy – přijímací zkoušky, studium na VŠ a vzdělávání – Vysoké školy [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/osobnost-ucitele-a-vychovatele>

PdF: Kv2MP_DIK1 Didaktika křesťanské výchovy 1. Informační systém [online],

[cit. 11.03.2023], dostupné

na: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2017/Kv2MP_DIK1/

Povinná výuka náboženství. VIRA.CZ - víra, Bůh, křesťanství [online], [cit. 06.03.2023],

dostupné na: <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/povinna-vyuka-nabozenstvi>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Religio-etika – Dokumenty Google. [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://docs.google.com/document/d/1Dz54HJMC8ZlTsX4T3oXHDDivaGO2DnRkUGkQqfyhX-ZA/preview?hgd=1>

Specifika církevního školství. Je církevní škola vhodná pro nevěřící studenty? -

Průvodce kariérou. Domů – Průvodce kariérou [online], [cit. 06.03.2023], dostupné

na: <https://pruvodcekarierou.zkola.cz/specifika-cirkevniho-skolstvi-je-cirkevni-skola-vhodna-pro-neverici-studenty/>

Stereotyp: Je opravdu tak špatný, jak se říká a kdy se ho zbavit? -

Dreamlife.cz. DreamLife – online magazín luxusu a motivace -

Dreamlife.cz [online], [cit. 21.03.2023] dostupné

na: <https://dreamlife.cz/stereotyp-je-opravdu-tak-spatny/>

Školský zákon 561/2004 Sb. [online], [cit.11.2.2023], dostupné

na <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Tip do online výuky náboženství – aplikace NEARPOD – Katechetické a pedagogické

centrum Ostrava. Katechetické a pedagogické centrum Ostrava – Biskupství

ostravsko-opavské [online], [cit. 06.03.2023], dostupné na: [https://kpc.doo.cz/tip-](https://kpc.doo.cz/tip-do-online-vyuky-nabozenstvi-aplikace-nearpod/)

[do-online-vyuky-nabozenstvi-aplikace-nearpod/](https://kpc.doo.cz/tip-do-online-vyuky-nabozenstvi-aplikace-nearpod/)

Úvod – GRV. Úvod – GRV [online], [cit. 12.03.2023], dostupné

na: <https://globalnirozvojovevzdelavani.cz>

Zájem o náboženství klesá, nabídka je velká – Slováký deník. Slováký deník –

informace, které jsou vám nejbliž [online], [cit. 29.10.2022], dostupné

na: https://slovacky.denik.cz/zpravy_region/zajem-o-nabozenstvi-klesa-nabidka-je-velka20091222.html

Základní informace | ZŠ a Montessori MŠ Prachatice, Národní 1018. ZŠ a Montessori

MŠ Prachatice, Národní 1018 [online], [cit.13.3.2023], dostupné

na: <https://www.narodka.cz/zakladni-informace.html>

Základní škola Orbis – Pictus. Základní škola Orbis – Pictus [online], [cit.13.3.2023],

dostupné na: <https://www.orbiska.cz/>

Seznam zkratek

MŠMT ČR	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky
RVP ZV	rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	školní vzdělávací program
ZŠ	základní škola

Seznam příloh

Příloha I: Téma a obsahy jednotlivých ročníků

Příloha II: Téma, cíle a obsahy jednotlivých ročníků

Příloha III: Rozhovory s řediteli a učiteli Náboženství vybraných škol

Příloha IV: Dotazník pro učitele vybraných škol

Přílohy

Příloha I: Téma a obsahy jednotlivých ročníků

1. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Člověk a společnost - Já a můj svět (1 hodina)

- místo, kde mám svůj prostor, kde se cítím bezpečně
- téma: rodina, blízcí lidé a kamarádi

2. TC Jak zasahuje Bůh svým jednáním do světa (14 hodin)

- příběhy praotců – Jak Pán Bůh povolává člověka
- téma: obavy, strach, jistota, poslušnost, odpuštění, závist, sebeúcta

3. TC Proč slavíme Vánoce (4 hodiny)

- Jak se stalo, že Bůh se stal člověkem?
- příběh o narození Ježíše z Nazaretu
- téma: narození bezbranného dítěte, radostná zpráva (evangelium), rituály, sliby

4. TC Ježíš vstupuje do života lidí (9 hodin)

- příběhy: povolání učedníků a začátek Ježíšovy činnosti
- téma: apoštolové a církev, povolání učedníků, uzdravování, řád, kamarádství, pomoc, naděje

5. TC Proč slavíme Velikonoce? (5 hodin)

- příběhy poslední Večeře Páně, ukřižování, z mrtvých vstání
- téma: dobro a zlo, společenství u stolu

2. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Jak se žije s Pánem Bohem (10 hodin)

- příběhy Josefa
- téma: vina, odpuštění, spravedlnost, nespravedlnost, pýcha, kolektivní vina, otrok, láska k nepříteli, lež

2. TC Slavíme Vánoce (4 hodiny)

- příběh o narození, Ježíš v chrámě, Ježíšův křest
- zpráva o narození není jen pro moudré a bohaté, křest, úcta k rodičům, symbolika

3. TC Bůh nechce, aby jeho lid žil v otroctví (5 hodin)

- příběhy o povolání Mojžíše, vyjítí z Egypta, na poušti
- téma: utrpení, Bůh není hluchý k našemu volání, povolání služebníka, Boží svoboda, otrok, zatvrzelost srdce

4. TC Slavíme Velikonoce (5 hodin)

- příběhy o Ježíši před radou a před Pilátem, ukřižování, zmrtvýchvstání
- témata: smrt, zlo, oběť, láska

5. TC Lid se usazuje v zemi, kterou jim daroval Pán Bůh (9 hodin)

- příběhy biblických postav Jozue, Soudců, Rút
- téma: spoléhání se na Boží moc v životě, věrnost, nevěrnost, pokora, nikdy není pozdě k pokoře

3. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Desatero (5 hodin)

- příběh sepsání Desatera
- téma: svoboda, vztah jako základ lidského bytí, řád, modlářství, pomluvy

2. TC Kdo je králem Izraele (9 hodin)

- příběhy z knih Samuelových a Královských
- téma: zrada, lež, svévole, zapírání, solidarita, přátelství, zastání se někoho, sebevědomí

3. TC Vánoce (4 hodiny)

- příběhy o narození Ježíše z Nazaretu podle Matouše a Lukáše (v kontrastu)
- téma: advent, vánoční svátky, Hod Boží vánoční, 2. svátek vánoční (Štěpán), mučedník, svědek evangelia, vánoční vigilie

4. TC Ježíš zápasí se silami zla (6 hodin)

- příběhy z Mt 4,1-11; Mt 15,21-28; L 11,14-28; J 6,1-15; J 8,46-59; Mt 21,1-27

- téma: nemoc, uzdravení, přijetí, pochopení, láska, pokora, zkouška, plnění Božích slibů

5. TC Velikonoce (3 hodina)

- Poslední večeře.
- téma: slavení

6. TC Vzkříšení (8 hodin)

- příběhy o vzkříšení Mt 28, L 24, J 20 a 21
- téma: vzkříšení (co to je), svědectví, lámání chleba, Večeře Páně, zjevení, pokoj, naděje, víra

4. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Království judské a izraelské (11 hodin)

- příběhy knih 1. a 2. Královské a příběhy knihy Jeremiáše
- téma: moudrost, stavba kostelů a modliteben, vláda, právo, spravedlnost, zodpovědnost, bezohlednost, necitlivost, protesty, chytrost, blahoslavenství, modla

2. TC Vánoce (5 hodiny)

- stará proroctví se naplňují v betlémském dítěti
- téma: služebník, nemoci, bolesti, hřích

3. TC Ježíšovo působení (12 hodin)

- příběhy evangelia podle Lukáše (L 5-19)
- téma: povolání, uzdravení, podobenství, závist, přijetí, pochopení, láska, učedník, vděčnost, umění děkovat, milosrdenství, naslouchání, jistota, odpuštění, vyznání vin

4. TC Velikonoce (5 hodin)

- příběh
- téma: modlitba, rouhání, pasivní přihlížení a vina, zvědavost, šikana

5. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Izrael v zajetí a obnova Jeruzalémského chrámu (12 hodin)

- příběhy z knih Daniel, Ezdráš, Nehemjáš
- téma: modly, moc, totalita, závist, nenávisť, pomsta, neuvážená rozhodnutí, rušení daného slova, zajetí – nesvoboda, interiér kostelů, kněz a farář jako povolání

2. TC Vánoce (4 hodiny)

- příběhy podle Lukáše, Magnificat
- téma: projevy radosti, co je to chvalozpěv, Bohorodička, pokoj

3. TC Ježíšova podobenství (8 hodin)

- příběhy podle Matouše
- téma: svět podobenství, rozvoj abstraktního myšlení, symbolika, metafora, rozpoznání dobra a zla, cena lásky, přátelství, daň

4. TC Velikonoce (4 hodiny)

- podobenství o posledním soudu, vzkříšení
- téma: soud, odplata, spravedlnost, strach z neúspěchu, víra a důkaz

5. TC Počátky církve (5 hodin)

- příběhy z knihy Skutků
- téma: církev, pronásledování, martyrové, svatí, svátky, křest, změna

6. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Proroci (6 hodin)

- Samuel, Eliáš, Elíša, Jeremjáš, Nátan
- téma: prorocká služba, ekologie, lež, krádež, vina, napomenutí, bezdětnost, život jako Boží dar

2. TC Knihy sloužící k liturgickému čtení (6 hodin)

- sváteční svitky a mudroslovná literatura
- téma: hlad, otázka třetího světa, utrpení, emancipace, náboženská hudba, povzbuzení

3. TC Vánoce (4 hodiny)

- Příprava Vánoc a osobní zvyky.
- téma: rituály, pozdravy, zvyky, manuální příprava Vánoc

4. TC Ježíšovo působení (9 hodin)

- příběhy z evangelia Janova
- téma: radost, nový život, obrácení, posvátné místo, osud, symboly, zdraví,

nemoc, soběstačnost, samota, následování, hřích, vina, moralizování, odsouzení, pomoc

5. TC Velikonoce (5 hodin)

- příběh podle Janova evangelia
- téma: modlitba, kult, náboženství, víra, víra ve vzkříšení, soběstačnost, umění přijmout pomoc

6. TC Z českých dějin (3 hodiny)

- příběh Jana Husa, Jednoty bratrské a Jana Ámose Komenského
- téma: historie jako možnost ponaučení

7. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Desatero (12 hodin)

- Desatero jako směrovky ke svobodě
- téma: vztah k Bohu a vztah člověka k člověku

2. TC Vánoce (4 hodiny)

- příběhy z knihy Izajáš, hledání souvislostí mezi životem Ježíšovým a životem dnes
- téma: moc, pomoc, Boží přítomnost, významy textů moderních populárních a církevních koled a písní

3. TC Misie (12 hodin)

- výběr z Pavlových epistol a Matoušova evangelia
- téma: ze zapáleného pronásledovatele církve největší misionář. Život pod zákonem, svoboda, obřizka, křest, cesty apoštola Pavla, sbory prvotní církve

4. TC Velikonoce (5 hodin)

- Pašije v podobě hudebního, výtvarného, literárního a divadelního zpracování
- téma: pašije, vlastní tvorba

8. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Modlitba Páně (10 hodin)

- Modlitba Páně z evangelia podle Matouše
- téma: podoby, význam modlitby, úloha otce, Boží království, Boží vůle, denní chléb, odpuštění a trest, zkouška, dvojí metr

2. TC Vánoce (5 hodin)

- téma: chanuka, autentická návštěva kostela, betlémy, Vánoce v literatuře a filmu

3. TC První kapitoly Bible (6 hodin)

- příběhy z 1. knihy Mojžíšovy
- téma: symbolická řeč, teorie o stvoření světa, jinakost, ráj, zlo, interpretace,

4. TC Vyznání víry (6 hodin)

- Apoštolské vyznání víry
- téma: symbolika, konkrétnost, doložitelnost, význam

5. TC Velikonoce (4 hodiny)

- příběh Velikonoc podle Matouše, Lukáše a Jana
- téma: porovnávání svědectví ze tří evangelií

9. ročník

1 hodina týdně, 33 hodin ročně

1. TC Kapitoly z dějin církve (15 hodin)

- příběhy o významných postavách v dějinách církve
- téma: pronásledování, Jeroným, Augustin, mnišství, papežství, Konstantin a Metoděj, křížové výpravy, František z Assisi, mistr Jan Hus, Čtyři pražské artikuly, Jednota bratrská, Jan Ámos Komenský, Martin Luther, Jan Kalvín, Toleranční patent, Přemysl Pitter, Martin Luther King

2. TC Vánoce (1 hodina)

- stará proroctví se naplňují v betlémském dítěti
- téma: oratorium

3. TC Etika (16 hodin)

- téma: mravní normy, dobro a zlo, vědomí a svědomí, asertivita, motivace, jednání a rozhodování, komunikace, sebepřijetí, přijetí druhých, empatie, tvořivost a iniciativa, vzory a komplexní prosociálnost

4. TC Velikonoce (1 hodina)

- Velikonoce v obrazech
- téma: symbolika zobrazování, obrazy z různých historických epoch

Zdroj: Osnovy pro výuku náboženství na ZŠ – usnesení ČCE

Příloha II: Téma, cíle a obsahy jednotlivých ročníků

třída	téma	cíle	základní modlitby	symbol
1. třída	BŮH MĚ MÁ RÁD JSEM S TEBOU rozvoj pozitivního vnímání světa, schopnost důvěřovat a slavit, liturgický rok	Dítě se učí s důvěrou prožívat události liturgického roku ve společenství církve.	OTČE NÁŠ, ZDRAVAS MARIA	DAR
2. třída	POZNÁVÁME BOŽÍ LÁSKU řád stvoření, dějiny spásy	Dítě má poznávat, jak Bůh působí v dějinách spásy.	APOŠTOLSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY	KŘÍŽ
3. třída	BŮH K NÁM PŘICHÁZÍ příprava ke svátostem	Dítě se má disponovat k přijetí svátosti smíření a svátosti eucharistie.	DESATERO	CHLĚB A VÍNO
4. třída	BŮH NÁS VEDE S TEBOU NA CESTĚ společenství, liturgie mše svaté s důrazem na společenství	Dítě má prohloubit prožívání přijatých svátostí a poznávat své místo ve farnosti a v práci pro druhé.	BLAHOSLAVENSTVÍ	CESTA

5. třída	BŮH NÁS VOLÁ SPOLEČNĚ VYTVÁŘÍME BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ víra jako odpověď člověka na Boží volání, svátosti	Dítě má poznávat víru jako schopnost odpovídat na životní výzvy následováním příkladu Ježíše Krista, životem ve společenství církve a spoluvytvářením světa.	APOŠTOLSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY	DŮM
----------	--	---	----------------------------	-----

třída	téma	cíle	symbol
6. třída	SPOLEČNĚ OBJEVUJEME VÍRU (VĚŘÍM) systematizovat znalosti základních oblastí křesťanské víry z prvního stupně a připravit je k prohlubování (dějiny spásy, základní modlitby, liturgický rok)	Dítě má rozvíjet svou osobnost v zakotvení ve světě, v Bohu a ve vztazích k druhým lidem. Dítě má získat přehled o základních oblastech křesťanské víry.	KRUH
7. třída	ROSTEME VE VÍŘE (SVÁTOSTI) prohloubení ctností víry, naděje a lásky a skrze prohlubování schopnosti vidět za viditelným světem Boží svět a vstupovat s ním do vztahu prohloubit prožívání svátostí v církvi (zpráva o stvoření, spoluzodpovědnost, práce s biblí, literární styly, svátosti jako gesto, slovo a materie, Vánoce a Velikonoce jako projev Ježíšova přijetí údělu chudoby a bolesti, liturgie mše svaté, eucharistie, bifmování)	Dítě se má učit základním prvkům komunikace a prohloubit je do schopnosti vidět za viditelným Boží svět a vstoupit s ním do vztahu. Dítě má prohloubit své chápání a prožívání svátostí ve společenství církve a svou víru, naději a lásku.	STROM
8. třída	UTVÁŘET ŽIVOT (MORÁLKA) formování svědomí a učit vidět v Desateru jeho křesťanské naplnění, Boží království jako to, co dává smysl křesťanskému úsilí o mravnost (výchova svědomí, Desatero a jeho naplnění v ideálu křesťanské lásky, svátost smíření, Boží království)	Dítě se má učit stát před Bohem se svými pozitivními i negativními stránkami vlastní osobnosti a dokázat prožít hodnotu Božího odpuštění a smíření. Dítě má prohloubit citlivost vlastního svědomí, poznat principy křesťanské mravnosti a být připravené k jejich uskutečňování	DUHA MOST
9. třída	VĚŘIT A ŽÍT ukázat obraznost biblické výpovědi na existenciální otázky člověka, vést k pochopení jiných světových náboženství a k toleranci vůči nim (křesťanský smysl utrpení, světová náboženství, ekumenismus, formy křesťanské spirituality)	Mladý člověk se má učit klást si existenciální otázky a neztrácet chuť hledat náboženskou odpověď. Mladý člověk se má disponovat k udržení si a obhajování důvodů křesťanské naděje tváří v tvář náboženské pluralitě současného světa.	DVEŘE

Zdroj: Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve 1.-9. ročníku základní školy

Příloha III: Rozhovory s řediteli a učiteli Náboženství vybraných škol

Rozhovor s paní ředitelkou na státní škole

Víte, co je náplní hodiny náboženství? Souhlasíte s ní?

Ano, vím to a vím to z toho důvodu, že paní učitelka předmětu Náboženství u nás už mnoho let náboženství učí a vypracovala velmi podrobný ŠVP pro předmět Náboženství. Moje představy hodiny obsahují základní teze z toho náboženského učení, základy katechismu, práce s Biblí. Na některých hodinách jsem se byla podívat a viděla jsem, jakým způsobem na takových praktických případech se třeba vyprávělo o desateru, což se mi docela líbilo. Na příkladech ze života jsem viděla, jak paní učitelka vypráví o desateru, zároveň si ale myslím, že náboženství hraje roli i v rámci etické výchovy. Tzn. učí se takový světonázor, takový pohled na svět, formuje to ty děti v dobrém slova smyslu. Náboženství je takový ten základ, zároveň ale i ta etika. Pokud bych měla říct, zda se náboženská výuka dotýká filozofie, musím říct spíše ne. My máme tady náboženství jednou týdně a je to pro ty menší děti, pro první stupeň, starší chodí na faru, ve výjimečných případech chodí s menšími dětmi. Hlavně jsou to opravdu ty malé děti - 1., 2., 3. třída, kde se učí náboženství hravou formou a na příkladech ze života.

Platí, že učitel náboženství vkládá osnovy předmětu do ŠVP?

Pojem osnovy neexistuje, ale paní učitelka předmětu Náboženství vypracovává ŠVP pro náboženství velmi podrobně.

Spolupracujete s místní církví?

Ano, paní učitelka předmětu Náboženství nás vždycky informuje o všech akcích, které církev organizuje - dětská mše, tříkrálová sbírka, beseda s panem vikářem. Také paní učitelka předmětu Náboženství připravuje různé programy ještě s jednou paní učitelkou předmětu Náboženství, který si připraví a předvedou hlavně na Velikonoce a Vánoce. Velká spolupráce s církví byla na projektu Neumanna, který je prachatickým nejslavnějším rodákem a filadelfským biskupem. Paní učitelka předmětu Náboženství byla ve Filadelfii a umí o ní vyprávět. Byl posvěcen. Při jeho výročí naše škola měla projekt, při kterém paní učitelka předmětu Náboženství pomáhala, byl to celoškolní projekt. Z církve tady byli určitě, jen si teď nevybavuji kdy. Největší spolupráce je ale s tou paní učitelkou předmětu Náboženství.

Pořádáte nějaké akce s náboženstvím spojené (soutěže...)?

Naše škola nic takového nepořádá, pokud by něco takového pořádala paní učitelka předmětu Náboženství, tak se samozřejmě zapojíme. Já nejsem osobně pro soutěže, nepatří to do výuky, že se děti něco naučí, protože vyhrají. My tu máme Montessori třídy a tím i alternativní vzdělávání, které popírá soutěžení. Zastávám jsem například sportovních soutěží a nějaké olympiády u nás jsou. Soutěže náboženské asi ne, pokud by byly formou vědomostní olympiády, mohlo by to být zajímavé. Cílem by ale nemělo být něco se naučit, abych za to něco vyhrál. U dětí nám jde, aby získaly nějakou vnitřní motivaci, že něco chtějí umět, protože to chtějí umět, a ne proto, že někde něco vyhraji.

Rozhovor s vyučujícím náboženství na státní škole

Podle čeho učíte (RVP, témata)?

Charakteristiku toho předmětu v ŠVP jsem nedělala já, tu před několika lety – tak přes 10 let už to bude, vypracovalo diecézní katechetické středisko. My jsme měli plošně pro celou diecézi tu charakteristiku, a to co se týká ŠVP, než školy na to najely, tak jsme to v podstatě získali z ostravsko-opavské diecéze a bylo to centrálně pro celou republiku. My čerpali právě z tohoto celonárodního zdroje, kdy byly ty přesahy do jiných předmětů tak krásně vypracované, že tady paní ředitelka to velmi chválila. Dokonce jsem se dozvěděla, od ostatních učitelů, že ona nás dávala jako příklad, jak máme přesahy pro jednotlivé ročníky, respektive obsah výuky, dobře připravené. Ty dělala paní profesorka z teologické fakulty. To bylo její dílo, já to tvořit nemusela. Po některých učitelích je ale školy chtějí, asi jednou za 4 roky, že se musí inovovat, upravovat a chtějí je speciálně pro tu školu, podle svých představ, formy a tak. Já to neupravovala, ale nemůžu podle toho striktně jet, protože ty obsahy jsou pro jednotlivé ročníky a Náboženství jako nepovinný předmět má každý rok jinou skupinu. Nemám děti od 1. do 9. třídy, ale mění se. Někdo chodí, pak nechodí – jak je to nepovinný předmět. Jsou to těžké malotřídky a já je musím v září nejdříve okouknout, co mi vzniklo za skupinku, někdy je to stabilní, ale většinou se to tak namíchá. Já jsem závislá i na rozvrzích, že v srpnu přijdu a vždycky kombinuji tu skupinu. Každá třída a každý rok je tak originální. Já učím první stupeň, mám tu i druhostupňové, ale to jsou fakt jednotlivci. Po domluvě s ředitelem to děláme tak, že většinou druhostupňové posíláme na faru dolů do města.

Jak u Vás probíhá výuka náboženství (od začátku do konce)?

Ty hodiny jsou spíše volnější, já je mám hned po obědě, a než se vyběhají na záchod..., dávám stoly, mám ráda takový ten kruh opravdu, aby to nebylo to frontální uspořádání lavic. Na začátku většinou začínáme modlitbou, protože děti se velmi rády modlí, kupodivu hlavně děti, které to vůbec neznají z rodiny. Mají potřebu se zastavit, ten duchovní rozměr mají v sobě, a někdy když to nezařadím na začátek, tak se i ptají, že ještě jsme neprosili, nechválili, neděkovali – máme i takové kartičky. Také mají službu, například na modlitbu. Ten, kdo tu modlitbu má, zapaluje i svíčku, třeba když je advent, tak se střídají v zapalování. Ale jsou i skupiny, kde vím, že by se neztišili hned takhle po obědě, tak dávám písničku. Jednoduchou, v kruhu, na koberci, je to hodně individuální. Je to hodně podle toho naladění těch dětí. Někdy vím, že měly projektový den, nebo bylo něco těžkého, tak si s nimi začnu povídat. Jak se měly o víkendu a tak, hodně se i rozovídají samy. Myslím si, že i o tom náboženství je, že doplňuje tu povinnou výuku i v tomhle rozměru, že ty děti se vypovídají. Jsou strašně nevypovídáné. Jeden čas jsem se i snažila jít na školení interaktivních tabulí, ale pak jsem zjistila, že ty děti to nepotřebují. Oni chtějí úplně to obyčejné, chtějí si povídat, vyprávět, číst příběh, minimálně dám nějaké video. Dneska jsou ty třídy tak vybavené, že je mohu hned zapnout. Děti se ale jinak opravdu potřebují vypovídat. Ale není to jen tak o něčem. Já to povídání pak dám do toho tématu. Mám nějakou představu, co bych chtěla v té hodině předat a tam to potom směřuji, odpíchnu se tak od té jejich zkušenosti

Ty hodiny jsou opravdu hodně různé, dokonce jsem se i přistihla, že bych už taky měla tu Bibli do ruky vzít a opravdu z ní číst, možná se teď dotýkáme víc té etiky, protože něž ty děti se sesoustředí, přichází mnohdy ze žalostného prostředí, bohužel rozvody kosí i křesťanské rodiny a ty děti se dostávají i do situací, které si nedokážeme představit. Takže já dělám vlastně více té etiky na základě biblických příběhů, že je nechám vyprávět a řeknu jim, podívej, tohle už řešil někdo před námi a příběh jim na základě toho přečtu. Někdy беру i časopisy, když nestíhám tu hodinu připravit, například časopis Duha, za kterým stojí pan doktor Havel a mám tu hodinu hotovou. Teď třeba vyšla kniha, která je jako veliký postní kalendář – Ať roste to dobré v nás, krásné morální téma, které je opravdu pro všechny. Je spousta materiálů. Já mám spíš za ty roky problém, co dřív použít, než že bych měla pocit, že nemám z čeho učit.

Spolupracujete s místní církví?

Většina dětí se s farářem sejde, ale někteří ho znají jen z vyprávění, to je výhoda toho nepovinného předmětu, že se tam hlásí děti i nepokřtěné.

Navštěvují žáci hodiny Náboženství, že je opravdu zajímá (jsou zapálení pro náboženství)?

Jo, zajímá je to jako každá jiná oblast vzdělávání. Rodiče si říkají, že se ty děti naučí nějaké etické zásady, nebo právě i děti z ciziny mají o náboženství zájem. Měla jsem kluka z islámské rodiny, že chodil, aby poznal křesťanství. Nebo i děti z Ukrajiny navštěvovaly hodiny, i když jsou pravoslavný a vědí, že my jsme katolíci. Také jsou děti, že je tam rodiče přihlásí, z důvodu svátostí a touží, aby tam děti šly, to často u těch svátostí končí. Chodí 3-4 roky ke svátostem a pak už je nevidíme. Ale díky mně máme provázanost vlastně s tou farností, máme různé akce – víkendovky, na poutě jezdíme, letní tábory nabízíme a máme pravidelné dětské mše, vždycky první neděli v měsíci, takže tam máme hodně dětí. Tam se právě chytá i hodně dětí, jak je neustále zvu v notýscích. Mnohdy přicházejí i celé rodiny, například na velikonoční trh. Díky tomu mají i rodiče šanci přijít do toho kostela s těma dětma. Myslím si, že i tohle má velký evangelizační rozměr. Často chodím také dopoledne do škol na různé besedy, hlavně na Vánoce, Velikonoce, a vyprávím, proč se slaví, a mohu tam i právě předat nějaký biblický příběh.

Objevují se ve Vaší výuce rituály?

Většinou na konci, to je pravda, že se chytíme za ruce a ten, kdo měl službu na modlitbu, kdo začínal, tak posílá pozdrav, něco jako elektrika. Když je nějaká akce, řekneme si to, ale jak jsem s nimi jednou týdně, tak jsem ráda, když se opravdu rozloučíme, že si opravdu podáme ty ruce, pošleme pozdrav a na konci vždycky řeknu 1,2,3 a zavoláme ahoj – oni ví, že to znamená: ať hoří oheň Ježíšův, ty písmena počáteční, že oni se v tom ahoj i zdraví ve jménu pána Ježíše. Modlitbu už ani nezařazuji, protože někteří už běží na další kroužky. Já jsem vděčná, že vůbec ta ¾ hodina jednou týdně je, pro mě je to opravdu vzácný čas a zjišťuji, že pro ty děti taky. Někdy se i ptají, proč ta hodina není delší. Já se opravdu snažím těch 45 minut odučit, ale jsem limitovaná a prodloužit výuku nemohu. Na faře si to dovolit můžu, ale ve škole musím dodržovat rozvrh, protože družina jde s nimi ven. Mám svobodu báječnou, že si tvořím rozvrh, jak já chci, ale musím dodržovat nějaká pravidla školy.

Jaké materiály a moderní technologie využíváte?

Moderní technologie můžu využívat, vezmu flešku a třeba když jsem byla v Izraeli, tak jsem promítala fotky a povídala na základě těch fotografií. Ale řekla bych, že spíš fakt opravdu jednoduše. Jako mohla bych si vypracovat banku nápadů na interaktivní tabuli i pro hodiny Náboženství, ale já jsem tak časově zatížená v terénu a mám i jiných aktivit mimo, že nemám náuru něco tvořit. Ráda přeberu něco hotového, netajím se tím, a pak si tam jenom něco upravím podle svých dětí. Využiju jenom část nebo pustím nějaký film.

Navštěvují hodiny náboženství jen děti z rodin věřících?

Je to namíchané, na farách by byla hrstka dětí, možná půlka, co je z věřících rodin. Možná je v nějaké diecézi nějaký model, ale u nás v českobudějovické diecézi je pravda, že máme, už i Moravu jsme trumfli, největší počet dětí na náboženství ve státních školách. My v jižních Čechách máme jenom dvě církevní školy. V Českých Budějovicích biskupské gymnázium a v Táboře církevní školu, která je hodně ekumenická, kde učí učitelé i z různých církví. My musím říct působíme hodně evangelizačně. U nás opravdu to tak není, když bychom nechodili do škol, máme dětí opravdu tak 1/3.

U nás je asi 80 dětí věřících z dvanáctitisícového města, kteří navštěvují hodiny. Okolo roku 91-2000 navštěvovalo hodiny Náboženství okolo 200 žáků a po roce 2000 se to tak drží, ale je to tou mravenčí prací, že za těmi dětmi chodíme. Děti nejsou z důvodu, že se nejde do té školy. Dost závažná věc je, a to středisko to ví, že je generační propad už u katechetů. Přitom ty možnosti jsou. V praxi není profese.

Věnujete se ve svých hodinách jen bibli, nebo se dotýkáte i hraničních oborů, jako je filozofie/etika...?

Hraničních oborů se dotýkám neustále, já bych řekla, že v tom náboženství se spojuje úplně všechno – exaktní vědy, teď mi jeden z druhého stupně žák dával otázky z metafyziky, to už jsem ho poslala za panem kaplanem na faru. Stává se mi, že když jdu pro děti do družiny, že se ptají, kam jdou, tak říkám, že na hodinu Náboženství, a oni se ptají, co to je, a já si připravila krátkou odpověď – to je o životě. Ty děti na prvním stupni, to je etika, čistokrevná etika na základě biblických příběhů

Učitelé mi říkají, že pak i ty děti v dějepise spoustu informací znají, náboženský zeměpis znají, a tím obohatí tu třídu. Leckdy i dostanou takové děti za úkol zeptat se na hodinu Náboženství na nějakou věc, kterou pak sdělí celé třídě.

Máte ve svých hodinách nějaký stereotyp, který si uvědomujete? Pokud ano, chcete ho nějak změnit?

Asi mám, to určitě má každý učitel, takový jako rámec. Ale oni mě donutí ty děti, právě třeba tu modlitbu na začátku, to už jsem odbourala, jak jsem říkala, protože vás ty děti naučí být taková jako flexibilnější, jak jsou různé ty skupiny, a to jejich momentální rozpoložení, takže to striktní jsem odbourala.

Je součástí výuky evaluace, reflexe, hodnotí se známkou?

Náboženství jako nepovinný předmět je klasifikovaný slovním hodnocením. Na základně toho slovního hodnocení vstupuji do hlubšího vztahu s dítětem, a tak ho mám před sebou, a musím si sama říct, jak pracuje. Klasifikační hodnocení je za pololetí. Většinou dávám jedničky, dvojku spíš za docházku, za ten zájem. Na konci hodin hodnocení nestíháme.

Učíte hrou?

Taky, já jsem velký improvizant, dřív jsem si ty přípravy poctivě dělala. Dnes mám ty příběhy už v hlavě, takže třeba když zlobí, tak tam strčím takový nějaký příběh. Mě zatím nic netlačí jít do těch moderních technologií. Ale třeba z toho časopisu Duha vyberu pár her. Nebo pohyb, úplně obyčejná věc. Takže to společenství můžu takhle upevňovat hrou.

V průběhu Vaší práce nastaly nějaké změny (jiné učivo, jiní žáci, jiné metody)?

Dneska jsou ty děti trochu jiný, všechno se zrychlilo a moc dětí, které by si vedly nějakě desky není, taky rodiče jim to často vyhodí, ale jak říkám, mě to baví víc a víc. Náboženství považuji za jeden z nejdůležitějších předmětů. Mrzí mě na adresu církve, že děláme málo pro formaci dalších učitelů náboženství.

V letech se výuka nemění v rámci, ve školském zákoně paragraf 15 máme pořád daný jako nepovinný předmět. Změnilo se, že nemáme učitele a ani mladé kněze, ale zájem je pořád stejný. Také jsme říkali s kolegy, že se předmět jmenuje nešťastně Náboženství, že by se měl jmenovat jinak. Například Základy křesťanství, nebo Religionistika. Změnou je, že se mění generace. Změnou je i online výuka, kde jsem si osahala, že bez moderních technologií se neobejdeme. Zajímavé je, že se učili jen hlavní předměty a náboženství. To byly krásné časy, bylo vidět, jak ty děti o ty hodiny mají zájem, připojovaly se i v 6 večer a já měla leckdy i 100 % docházku. Ty děti potřebují reflektovat život z víry a vidět své vrstevníky.

Rozhovor s ředitelem církevní školy

Víte, co je náplní hodiny náboženství? Souhlasíte s ní?

Já si myslím, že vím, jako každý ředitel si myslí, že ví – jako předpokládám, tak jak se bavíme s panem učitelem, že v první a druhé třídě a třetí dělají liturgický rok, mezitím dělají dál biblické příběhy, které dětem připomínají život izraelského národa, hlavně pána Ježíše, učedníků no a církve. To mám takhle představu, pan učitel předmětu Náboženství využívá metod Katecheze dobrého pastýře – předpokládám, že náplň je podobná – liturgie, biblické příběhy, součástí je samozřejmě vždycky modlitba. Takovou já mám představu. A souhlasím s tím, pokud by ne, tak to uděláme jinak.

Platí, že učitel náboženství vkládá osnovy předmětu do ŠVP?

Nemáme to takhle, protože nepovinný předměty nemusejí být v ŠVP, a tak my je nemáme.

Spolupracujete s místní církví?

Ano, pan farář k nám dochází, učí u nás Religionistiku, což je předmět povinný, v osmé a deváté třídě, protože chceme, potom když nám děti vycházejí ze školy dál do světa, z církevní školy, aby měly alespoň základní povědomí o náboženství. V 8.třídě se probírají světová náboženství Východu a islám, v 9.třídě trochu hlouběji pak křesťanství a židovství, protože je přeci jenom evropská kultura pořád na tom židovství a křesťanství postavená. Jezdil s námi i na ozdravné pobyty – v zimě na hory, někdy v létě. Buďto byl místní farář, nebo páter Jan T., který v Táboře působil dřív, s ním máme nadstandartní vztahy.

Pořádáte nějaké akce s náboženstvím spojené (soutěže...)?

Nejezdíme na soutěže, dělali se dříve poutě, putovali jsme do Kostelního Vydrží, což jsme dělali v době, kdy jsem ještě nebyl ředitelem, pout' Českou Kanadou, kde jsme 4 dny putovali a taky tam byly různé katecheze. Vyvrcholení bylo ve zdejší klášterě. Stejně tak na podzim jsme podzimní prázdniny trávili tam a pomáhali jsme hrabat listí apod. Na začátku školního roku máme společné zahájení v kostele. Bývaly, v posledních letech už taky nejsou, v době adventu a před Velikonocemi takové úvody do Vánoc a Velikonoc, kam pan farář přišel a povídal tam o něčem. S jinými školami se setkáváme jako učitelé, trochu jakoby s tou píseckou školou Cesta, hodně jsme spolupracovali s Prostějovem, tam je Cyrilometodějské gymnázium, když byl ještě dřívější pan ředitel, tak s námi spolupracovali hodně. Byli hodně napřed, takže nám předávali zkušenosti –

nejen z hlediska života víry, ale i vzdělávacího programu. Díky nim jsme si my tam vlastně vytvořili a na chvíli zavedli předmět Strategie osobnostního rozvoje. Teď se snažíme spolupracovat se soukromými školami založenými na té církevní bázi křesťanství, ať už je to Naviz v Říčanech, nebo Parentes v Praze. Teď v květnu máme naplánované nějaké setkání a moc se na to těším.

Rozhovor s vyučujícím náboženství na církevní škole

Podle čeho učíte (RVP, témata)?

Nemám žádný, myslím, že v ŠVP ani nic nemáme, jedu to tak jako nárazově. Někaké podklady mám, ale není to tak, že bych měl nějaké cíle na výuku, spíše se držím podle něčeho jiného. Když jsem učil menší ročníky, tak jsem učil podle Katecheze dobrého pastýře, dost často pak využívám čtení evangelia v neděli a na to navazuji. Nejedu podle ŠVP.

Jak u Vás probíhá výuka náboženství (od začátku do konce)?

Na začátku je písnička, vysvětlím, že to není, jako kdybychom zpívali u táboráku, ale že vlastně je to jako modlitba, pak většinou je nějaký výklad. Nejčastěji jsem využíval toho, že vyprávím příběh, oni ho kreslí nebo mají připravenou omalovánku a jsou zabavení nějak fyzicky. Dávám otázky, oni odpovídají a vyprávím to. To je ta samotná činnost, třeba je to i práce s textem u těch starších a pak je to zakončený modlitbou zase s písničkami, hraju nejčastěji na kytaru. Z Bible většinou čteme, vezmu nějaký příběh, který vyprávím a pak ho v rámci modlitby přečtu.

Spolupracujete s místní církví?

Ano, měli jsme dětský mše. Děti nacvičily písničky a v neděli byla dětská mše, kam ony ty děti byly pozvané.

Objevují se ve Vaší výuce rituály?

Písnička na začátku a na konci. Děti mají rituál, že na začátku se schovají a hrají na schovávanou.

Jaké materiály a moderní technologie využíváte?

Koukáme na filmy, já teda docela často používám iPad, když nestihnu text z Bible nakopírovat, tak ho čtu z iPadu. To je ale spíš pomůcka pro mě. Občas pouštím nějaký audio z iPadu, ale to je tak všechno. Oni na tom většinou nejsou, že bych vzal iPad a dal jim ho.

Navštěvují hodiny náboženství jen děti z rodin věřících?

Chodí sem děti z věřících i nevěřících rodin, a nevím v jakém poměru, možná, že více z nevěřících rodin, ale to neznamená, že by všechny děti z věřících rodin chodily na hodiny Náboženství.

Navštěvují žáci hodiny Náboženství, že je opravdu zajímá (jsou zapálení pro náboženství)?

Je to nakombinované, někdo chce a někoho přihlásí rodiče. Např. ve 4.třídě je dítě, který se o to zajímá, kde ani nevím, jestli jsou rodiče věřící, ale on sám se o to zajímá, chce tam chodit a baví ho to, a pak jsou tam děti, kteří otevřeně říkají, že tam chodit nechťejí, ale že je tam rodiče přihlásili a dělají všechno pro to, aby tam chodit nemusely, takže obojí

Věnujete se ve svých hodinách jen bibli, nebo se dotýkáte i hraničních oborů, jako je filozofie/etika...?

Řešili jsme třeba využití volného času, co už není tak náboženský téma, jinak spíš ne.

Máte ve svých hodinách nějaký stereotyp, který si uvědomujete? Pokud ano, chcete ho nějak změnit?

Nejsem si žádných vědom, nevím.

Je součástí výuky evaluace, reflexe, hodnotí se známkou?

Mají to jako nepovinný předmět, přihlásí se a pak ho mají na vysvědčení.

Do čtvrté třídy slovní hodnocení, od páté třídy známkování. Do čtvrté třídy hodnotím slovně, kde mám dost prostor napsat, jak to dítě pracuje, na druhém stupni je to tou známkou, kde je to takový, že dám prostě jedničku. Domácí úkoly nehodnotím a dávám je spíše jako dobrovolný, a to je možná hraniční předmět s psychologií, aby si praktikovaly metodu pěti prstů, kde na každém prstu říkají, za co jsou vděční, s tím, že se to dá pojmout jako modlitba, ale vlastně zároveň i metoda preventivní psychohygieny a vlastně je to věc, kterou jim nabídnu, ale není to tak, že bych ji chtěl a vymáhal. Na hodině hodnocení žádné není.

Učíte hrou?

Snažím se, když to do toho jde, trochu hru zapojit, např. jsme měli hru o slepém Bartimájovi, tak jsem je nechal, aby si procházely školu po slepu a tak. Když to jde, tak se snažím ne tak hru, ale spíš zážitek zařadit. Bavili jsme se o proměnění na hoře Tábor a vlastně, protože jsme tady, tak je vezmu a ten příběh jim vyprávím a jdeme

jakoby dolů do údolí jako k řece a pak do strmého kopce, aby to mohly prožít. Třeba když jsem dělal Katecheze dobrého pastýře, tak tam je to takový pro mladší děti, je to na principu Montessori, tam je takový ten zážitek nebo hledání tajemství nebo hledání odpovědi na nějakou otázku s tím, že to není, že položím otázku a vím odpověď, ale spíše tak, že chci, aby mi odpověděly tak, že se musejí samy nad tím zamyslet a já jim na ty otázky neodpovídám. To si myslím, že je taky o prožitku.

V průběhu Vaší práce nastaly nějaké změny (jiné učivo, jiní žáci, jiné metody)?

Já tu učím zatím jen 3 roky, takže jsem začínal s těma Katechezemi dobrého pastýře, a pak jsem přecházel ke starším dětem, takže jsem od toho upustil. Změny, které jsou ale konstantní, jsou, že vlastně v první třídě se přihlásí hodně dětí, v druhé taky, a pak už je tam ta ubývající tendence. Např. v první třídě chodí polovina dětí, možná i víc, a pak z druhého stupně chodí dvě děti. S přibývajícím věkem je to zkrátka baví čím dál méně.

Příloha IV: Dotazník pro učitele vybraných škol

Náboženství na základních školách

1. Jste....

Muž

Žena

2. Jaký je Váš věk?

18-24

25-34

35-44

45-60

61 a více

3. Jaký je Váš vztah k víře?

Věřím v Boha.

Věřím, že „něco musí být“.

Jsem křesťan/ křesťanka.

Hlásím se k jinému náboženství, než je křesťanství.

Nejsem věřící.

4. Nevěříte v Boha nebo nejste křesťanem/ křesťankou, proč učíte na církevní škole? (Otázka pouze pro vyučující církevní školy.)

5. Navštěvoval/a jste někdy výuku náboženství?

Ano, jako dítě

Ano, jako dospělý

Ne, nenavštěvoval.

6. Vyučujete předmět Náboženství?

Ano

Ne

7. Jaký je Váš názor na výuku předmětu Náboženství ve škole?

Měla by být všude povinná.

Měla by být nepovinná.

Neměla by vůbec probíhat.

Jiná...

8. Vyučujete o náboženských tématech ve Vašich předmětech? Pokud ano, která témata?

9. Myslíte si, že je výuka o náboženských tématech přínosná?

Určitě ano

Spíše ano

Nevím.

Ne, není.

10. Proč tak myslíte?

11. Víte, co je obsahem výuky předmětu Náboženství na Vaší škole? Pokud ano, prosím uveďte konkrétní.

12. Co byste si uměl/uměla představit jako důležitá témata výuky náboženství na Vaší škole, kdyby byl takový předmět vyučován jako povinný?

13. Proč jste si vybral/a právě církevní školu jako místo svého působení? (Otázka pouze pro vyučující církevní školy.)

14. Je mezi žáky o náboženství zájem?

Ano

Ne

Nevím.

15. Kolik žáků průměrně navštěvuje hodiny Náboženství?

1-9

10-19

20-29

30-39

40 a více

Všichni žáci školy

Nevím.

16. Vidíte nějaké výhody toho, že je na Vaší škole nabízena výuka předmětu Náboženství?

Ano

Ne

Nevím.

17. Pokud ano, jaké?

18. Jak se projevuje víra ve Vašich hodinách?

19. Jak byste popsali budoucímu žákovi Vaši školu? V čem je výjimečná?

20. V čem spatřujete přínos Vaší práce? (pouze pro vyučující předmětu Náboženství)

21. Snažíte se ve Vašich hodinách vyhýbat stereotypům?

Ano

Ne

Nedokážu posoudit.

22. Domníváte se, že je výuka náboženství stereotypní?

Ano

Ne

Nedokážu posoudit.

23. Myslíte si, že do hodiny Náboženství patří moderní technologie?

Ano

Ne

Nedokážu posoudit.

24. Jakou roli hraje výuka náboženství na Vaší škole?

**25. Jak by podle Vás měla vypadat ideální výuka náboženství (náplň předmětu)?
Co by mělo být jejím cílem?**

26. Zvyšuje podle Vás výuka náboženství prestiž školy?

27. Je podle Vás lepší pojmout výuku náboženství tradiční metodou, nebo ji inovovat?

28. Prověřujete v hodinách Náboženství znalosti ústně, nebo písemně?

Abstrakt

Bibliografický odkaz:

ŠEBELLOVÁ, Ivana. *Představy pedagogů konkrétní školy o náplni předmětu náboženství: bakalářská práce*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Cyril Havel Dr. theol.

Klíčová slova: církev, náboženství, pedagogika, víra, výuka náboženství

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá výukou předmětu Náboženství, náplní hodiny Náboženství a vztahem školy a církve, a to jak na teoretické, tak i praktické úrovni. Teoretická část práce se zabývá výukou předmětu Náboženství, odlišuje ji od katecheze a zařazuje do legislativního rámce. Věnuje se obsahu hodiny Náboženství, to tvoří základ pro část praktickou. Praktická část práce se věnuje kvantitativnímu výzkumu, který zkoumá představy pedagogů konkrétních škol o hodinách Náboženství, a kvalitativnímu výzkumu, který byl provedený formou hloubkových rozhovorů.

Abstract

Ideas of teachers of a school about the content of the subject Religion

Keywords: Church, faith, pedagogy, religion, teaching religion

The bachelor's thesis deals with the teaching of religion, the content of the religion class and the relationship between the school and the church, both on a theoretical and practical level. Theoretical part of the thesis deals with the teaching of religion, distinguishes it from catechesis and places it in the legislative framework. It deals with the content of the religion lesson, which forms the basis for the practical part. The practical part of the work is devoted to quantitative research, which examines the ideas of teachers of specific schools about religion lessons, and qualitative research, which was conducted in the form of in-depth interviews.